

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Bakalářská práce

Analýza příjmové a výdajové nerovnosti v ČR

Tereza Langerová

© 2013 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra ekonomiky
Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Langerová Tereza

Provoz a ekonomika

Název práce

Analýza příjmové a výdajové nerovnosti v ČR

Anglický název

Analysis of income and expenditure inequality in the Czech republic

Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce je zhodnotit stav a vývoj příjmové a výdajové nerovnosti domácností v České republice v období let 2008 - 2011. Dílčí cíle zahrnují:

- 1) Vymezení faktorů vyvolávající příjmovou nerovnost.
- 2) Vymezení faktorů vyvolávající výdajovou nerovnost.
- 3) Zhodnocení vlivu politických nástrojů na zmíněné nerovnosti.

Metodika

Za účelem výše uvedených cílů bude kvantifikován zejména Gini koeficient, dále budou používány další míry nerovnosti (Lorenzova křivka, Theilův koeficient). Práce byla zpracována na základě použití tištěných (odborné literatury) a internetových zdrojů, statistických údajů (ČSÚ).

Harmonogram zpracování

1. Sběr informací a podkladů ke zpracování bakalářské práce (1.3.2012 – 30.4.2012)
2. Vypracování literární rešerše (1.5.2012 – 30.6.2012)
3. Kvantifikace ukazatelů nerovnosti a jejich interpretace (1.7.2012 – 30.11.2012)
4. Zpracování závěru, souhrnu a klíčových slov (1.12.2012 - 28.2.2013)
5. Finální úpravy bakalářské práce před vytištěním (1.3.2013 - 31.3.2013)

Rozsah textové části

30-40 stran

Klíčová slova

Příjmy, výdaje, domácnosti, Česká republika, Lorenzova křivka, Gini koeficient, Theilův koeficient, nerovnost.

Doporučené zdroje informací

Večerník, Jiří. Občan a tržní ekonomika: Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1998

Internetové stránky Ministerstva práce a sociálních věcí

Internetové stránky Českého statistického úřadu

Řeháková, Blanka. Jak vnímáme příjmové nerovnosti a jaké bychom je chtěli mít : Sociologický časopis, XXXVI, (1/2000)

Marek, Luboš. Analýza vývoje mezd v ČR v letech 1995-2008: Praha, Vysoká škola ekonomická v Praze, 2010

Dagum, Camilo. A New Approach to the Decomposition of the Gini Income Inequality Ratio: Heidelberg, Empirical Economics, 1997

Vedoucí práce

Malá Zdeňka, Ing., Ph.D.

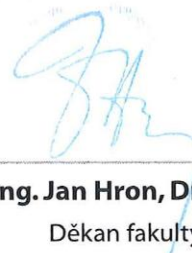
Termín odevzdání

březen 2013

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

prof. Ing. Jan Hron, DrSc., dr.h.c.

Děkan fakulty

V Praze dne 14.11.2012

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Analýza příjmové a výdajové nerovnosti v ČR" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.března 2013

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala všem, kteří mi byli nápomocni při tvorbě této bakalářské práce, zejména paní Ing. Zdeňce Malé, Ph.D., za ochotu, vstřícnost a odborné vedení.

Analýza příjmové a výdajové nerovnosti v ČR

Analysis of income and expenditure inequality in the Czech republic

Souhrn

Obsahem bakalářské práce je analýza příjmů a výdajů domácností v ČR ve vybraném období (2008 – 2011). Cílem je zhodnocení nerovnosti v příjmech a výdajích domácností v ČR a vymezení základních faktorů determinující zmíněnou nerovnost. Data byla získána z ČSÚ ze statistiky rodinných účtů a to za období let 2008 - 2011. Hlavními metodami v této práci byly použity Gini koeficient, Theilův koeficient a Lorenzova křivka.

Z dosažených výsledků vyplývá, že hodnoty nerovnosti v příjmech domácností dosahují vyšších hodnot než nerovnosti ve výdajích domácností. Nerovnost v příjmech ve sledovaném období měla klesající tendenci. Největší podíl na klesání příjmových nerovností měly přísuny transferových plateb do domácností s nižšími příjmy. Výdajové nerovnosti domácností dosahovaly značných výkyvů. Zásadní vliv na výši výdajů měla finanční krize, dále pak zvyšování spotřebitelských cen. Ve výsledku však vyplývá, že domácnosti s každým dalším rokem omezily svou spotřebu a uchýlily se spíše k úspoře.

Summary

The content of the thesis is an analysis of income and expenditure of households in the Czech Republic in the selected periods (2008-2011). The aim is to explain the basic concepts related to these issues, in particular the analysis of the structure of income and expenditure of households and the determination of the basic factors which play a vital role in the inequalities between income and expenditure. Data were obtained from the ČSÚ Household Budget Survey. The following methods were applied in this thesis: Gini coefficient, Theil coefficient and Lorenz curve.

The obtained results show that the values of the inequality in income households achieve higher values than inequality in household expenditure. Income inequality for the analyzed period has a downward trend. Supply of transfer payments to households with lower incomes had largest impact on declining income inequality. Expenditure inequality of households reached considerable fluctuations. Major impact on the amount of expenditure had the financial crisis, as well as increases in consumer prices. However the final result shows that households with each passing year limit their consumption and tend to make more savings.

Klíčová slova: příjmy, výdaje, domácnosti, Theilův koeficient, Gini koeficient, Lorenzova křivka, nerovnost, Česká republika

Keywords: income, expenditure, households, Theil Index, Gini Index, Lorenz curve, inequality, Czech republic

Obsah

1. Úvod.....	11
2. Cíl práce a metodika.....	13
3. Teoretická východiska	16
3.1. Základní pojmy	16
3.1.1. Domácnosti.....	16
3.1.2. Příjmy domácností.....	17
3.1.3. Výdaje domácností	19
4. Příjmová a výdajová nerovnost a její ukazatele	20
4.1. Gini koeficient.....	20
4.2. Lorenzova křivka	23
4.3. Theilův koeficient	24
4.4. Index Robina Hooda	26
4.5. Variační koeficient	27
5. Politická a ekonomická situace v ČR (2008 – 2011)	29
6. Analytická část práce.....	32
6.1. Příjmová nerovnost domácností v ČR (2008 – 2011).....	32
6.1.1. Objasnění zjištěných výsledků.....	34
6.2. Výdajová nerovnost domácností v ČR (2008 – 2011).....	43
6.2.1. Objasnění zjištěných výsledků.....	45
7. Diskuze.....	55
8. Závěr.....	58
9. Seznam použitých zdrojů	60
10. Přílohy.....	64

Seznam grafů

GRAF 1: VÝVOJ HRUBÝCH A ČISTÝCH PENĚŽNÍCH PŘÍJMŮ (NA OSOBU)	33
GRAF 2: LORENZOVA KŘIVKA HRUBÝCH A ČISTÝCH PENĚŽNÍCH PŘÍJMŮ PRO ROK 2008	35
GRAF 3: LORENZOVA KŘIVKA PRO HRUBÉ A ČISTÉ PENĚŽNÍ PŘÍJMY PRO ROK 2009	36
GRAF 4: LORENZOVA KŘIVKA HRUBÝCH A ČISTÝCH PENĚŽNÍCH PŘÍJMŮ PRO ROK 2010	37
GRAF 5: LORENZOVA KŘIVKA HRUBÝCH A ČISTÝCH PENĚŽNÍCH PŘÍJMŮ PRO ROK 2011	38
GRAF 6: LORENZOVA KŘIVKA PŘÍJMŮ Z PODNIKÁNÍ, PŘÍJMŮ ZE ZÁVISLÉ ČINNOSTI, SOCIÁLNÍ PŘÍJMY A OSTATNÍCH PŘÍJMŮ PRO ROK 2008	39
GRAF 7: LORENZOVA KŘIVKA PŘÍJMŮ Z PODNIKÁNÍ, PŘÍJMŮ ZE ZÁVISLÉ ČINNOSTI, SOCIÁLNÍCH PŘÍJMŮ A OSTATNÍCH PŘÍJMŮ PRO ROK 2009	40
GRAF 8: LORENZOVA KŘIVKA PŘÍJMŮ Z PODNIKÁNÍ, PŘÍJMŮ ZE ZÁVISLÉ ČINNOSTI, SOCIÁLNÍCH PŘÍJMŮ A OSTATNÍCH PŘÍJMŮ PRO ROK 2010	41
GRAF 9: LORENZOVA KŘIVKA PŘÍJMŮ Z PODNIKÁNÍ, PŘÍJMŮ ZE ZÁVISLÉ ČINNOSTI, SOCIÁLNÍCH PŘÍJMŮ A OSTATNÍCH PŘÍJMŮ PRO ROK 2011	42
GRAF 10: VÝVOJ HRUBÝCH A ČISTÝCH PENĚŽNÍCH VYDÁNÍ A STRUKTURY VYDÁNÍ NA SPOTŘEBU A NEKLASIFIKOVANÉ JAKO SPOTŘEBNÍ VYDÁNÍ (NA OSOBU).....	44
GRAF 11: LORENZOVA KŘIVKA HRUBÝCH A ČISTÝCH PENĚŽNÍCH VYDÁNÍ PRO ROK 2008	47
GRAF 12: LORENZOVA KŘIVKA HRUBÝCH A ČISTÝCH PENĚŽNÍCH VYDÁNÍ PRO ROK 2009	48
GRAF 13: LORENZOVA KŘIVKA HRUBÝCH A ČISTÝCH PENĚŽNÍCH VÝDAJŮ PRO ROK 2010	49
GRAF 14: LORENZOVA KŘIVKA HRUBÝCH A ČISTÝCH PENĚŽNÍCH VYDÁNÍ PRO ROK 2011	50
GRAF 15: LORENZOVA KŘIVKA VYDÁNÍ DOMÁCNOSTÍ PRO ROK 2008 (DĚLENÍ DLE DRUHU VYDÁNÍ)	51
GRAF 16: LORENZOVA KŘIVKA VYDÁNÍ DOMÁCNOSTÍ PRO ROK 2009 (DĚLENÍ DLE DRUHU VYDÁNÍ)	52
GRAF 17: LORENZOVA KŘIVKA VYDÁNÍ DOMÁCNOSTÍ PRO ROK 2010 (DĚLENÍ DLE DRUHU VYDÁNÍ)	53
GRAF 18: LORENZOVA KŘIVKA VYDÁNÍ DOMÁCNOSTÍ PRO ROK 2011 (DĚLENÍ DLE DRUHU VYDÁNÍ)	54
GRAF 19: GINIHO INDEX HRUBÝCH A ČISTÝCH PENĚŽNÍCH PŘÍJMŮ PRO EVROPSKÉ STÁTY PO ROCE 2000	56

Seznam tabulek

TABULKA 1: HODNOTY GINIHO A THEILOVA KOEFICIENTU PENĚŽNÍCH PŘÍJMŮ V LETECH 2008 - 2011	34
TABULKA 2: HODNOTY GINIHO A THEILOVA KOEFICIENTU PENĚŽNÍCH VYDÁNÍ ZA ROK (2008 - 2011).....	45
TABULKA 3: VÝDAJE NA KONEČNOU SPOTŘEBU DOMÁCNOSTÍ PODLE ÚČELU – NÁRODNÍ POJETÍ (DATA JSOU UVEDENA V BĚŽNÝCH CENÁCH V MIL.KČ).....	64
TABULKA 4: PŘEHLED VÝPOČTŮ GINIHO A THEILOVA KOEFICIENTU PŘÍJMŮ	67
TABULKA 5: PŘEHLED VÝPOČTŮ GINIHO A THEILOVA KOEFICIENTU VÝDAJŮ	68

Seznam obrázků

OBRÁZEK 1: ODVOZENÍ GINIHO KOEFICIENTU Z LORENZOVY KŘIVKY	21
OBRÁZEK 2: LORENZOVA KŘIVKA	24

1. ÚVOD

Analýza příjmové a výdajové nerovnosti je velice důležité téma, které je předmětem debat nejen v České republice, ale i v celém zbytku světa. Tato problematika je v různých zemích rozdílná a příčiny nerovností mohou být odlišné v různých směrech. Jednou z možných příčin může být politická situace země nebo vyspělost ekonomiky. Nerovnost se tedy poté projeví na obyvatelstvu odlišnými způsoby a v nestejném rozsahu. Jako následky této nerovnosti lze například uvést utváření sociální nerovnosti ve státě, tedy utváření chudoby. Dále pak určuje ekonomickou vyspělost a životní úroveň obyvatelstva. Cílem každého státu je snížit příjmovou a výdajovou nerovnost domácností a zabránit tak tedy důsledkům s tímto problémem spojeným.

V prvním oddíle bude tato práce zaměřena na teoretická východiska dané problematiky, kde se podrobněji popíše struktura příjmů a výdajů domácností. V první řadě bude kladen zájem na vlastní definici domácnosti a to z různých pohledů. Následně se převede pozornost na příjmy a výdaje domácností. Jaké druhy příjmů mohou domácnosti obdržet a jaký mají význam ve struktuře příjmů. Dalším pod bodem bude podrobnější vymezení skladby výdajů.

Druhá část práce nazvaná příjmová a výdajová nerovnost a její ukazatele se bude zaměřovat na měření nerovnosti v domácnostech. V této kapitole budou představeny možné metody pro výpočet analýzy příjmové a výdajové nerovnosti. Z možných metod jsou v této kapitole uvedeny Gini koeficient, Theilův koeficient, Index Robina Hooda, Lorenzova křivka a variační koeficient. Pro jednotlivé metody výpočtu jsou uvedeny vzorce a jejich interpretace a následné použití v praxi.

Následující část bakalářské práce je tvořena informacemi o politické a ekonomické situaci v ČR ve sledovaném období (2008- 2011). Uvedeny jsou důležité situace, které měly zásadní vliv na příjmovou a výdajovou strukturu domácností. Jako hlavním faktorem ovlivňující výši příjmů a výdajů byla uvedena finanční a ekonomická krize ve světě a následná bezpečnostní opatření aplikovaná na české hospodářství.

V empirické části práce jsou uvedeny vlastní výsledky provedené analýzy. Nejprve je uvedena příjmová struktura domácností. V podkapitolách příjmové nerovnosti jsou

uvedeny vlastní výpočty. Následujícím zaměřením jsou výdaje českých domácností. Výdaje i příjmy v sledovaném období jsou prezentovány pomocí Lorenzovy křivky.

Poslední pomyslnou částí BP je kapitola nazvaná Diskuze. V této kapitole jsou uvedeny výsledky analýz dalších autorů, kteří se touto problematikou zabírali. Následně je provedena komparace výsledků příjmové a výdajové nerovnosti v ČR s okolními zeměmi ve světě.

2. CÍL PRÁCE A METODIKA

Hlavním cílem bakalářské práce je zhodnotit stav a vývoj příjmové a výdajové nerovnosti domácností v České republice v období let 2008 - 2011. Dílčí cíle zahrnují: teoretické vymezení základních pojmů souvisejících s touto problematikou; vymezení struktury příjmů a výdajů a určit, jak velkou částí se na celkových výsledcích podílejí; vymezení podnětů, které měly vliv na nerovnost v příjmech a výdajích; následná interpretace dosažených výsledků a komparace je v mezinárodním měřítku.

Za účelem dosažení výše uvedených cílů budou kvantifikovány zejména Gini koeficient, Theilův koeficient a Lorenzova křivka. Při zpracování těchto koeficientů a křivky bylo využito programu Microsoft Office Excel 2007.

Při kvantifikaci Gini koeficientu byl využit vzorec označený v BP (3). Nejprve bylo stanoveno pro jednotlivé decily, podíly n v každém decilu ku celkové sumě decilů domácností $\sum n$. Posléze, z těchto výpočtů byly utvořeny kumulativní součty $F(Y)$ a následně se pro celkový výpočet stanovil $Cov(Y, F(Y))$. Poté, po těchto dílčích výpočtech se Gini koeficient příjmů (výdajů) určil, jako multiplikace $\frac{2}{\bar{y}}$ a $Cov(Y, F(Y))$.

Kalkulace Theilova koeficientu proběhla pomocí vzorce (5). V prvním kroku výpočtu byl stanoven podíl jednotlivých příjmů (výdajů) ku celkovému průměru příjmů (výdajů), tedy $(\frac{y_i}{\bar{y}})$. Poté byl z tohoto výpočtu vyčíslen přirozený logaritmus \ln . Posléze se celková hodnota Theilova indexu vypočítala jako suma těchto dvou dílčích výpočtů a následným vynásobením jedné ku počtu decilů rozdělení, tedy $\frac{1}{10}$.

Sestrojení Lorenzovy křivky probíhalo v těchto krocích:

1. Převod jednotlivých příjmů (výdajů) do procentuálního zastoupení na celkových příjmech (výdajích).
2. Následný kumulativní součet jednotlivých procent v decilech příjmů (výdajů).
3. Převod jednotlivých počtů domácností v decilovém rozdělení do procentuálního zastoupení na celkové sumě domácností.

4. Kumulativní součet jednotlivých procentuálních zastoupení počtu domácností v decilech.
5. Poté vytvoření grafu, kde osa x bude zastoupena kumulativními součty procent počtu domácností, osa y bude tvořena kumulativními součty procent příjmů (výdajů) domácností.

Pro uvedené výpočty byla použita data z období 2008 - 2011 ze statistického šetření rodinných účtů příjmů a vydání domácností z Českého statistického úřadu (kód: e-3001-09; e-3001-10; e-3001-11; e-3001-12). Rozdělení bylo použito podle metodiky ČSÚ, domácnosti podle čistého peněžního příjmu na osobu – decily. Data byla čerpána z tabulky 6a Složení domácností, přehled příjmů a vydání. V této metodické statistice je předmět zájmu kladen na strukturu příjmů a vydání soukromých domácností, tedy na vlastní hospodaření s důchodem. Statistika rodinných účtů používá ve své statistice domácností výběrové domácnosti. Jedná se tedy o domácnosti vybrané na základě kvótního výběru. V tomto rozdělení jsou domácnosti rozděleny do kvantilů (decilů) v časové řadě, pro usnadnění další práce s daty a možností porovnání v mezinárodním měřítku. Domácnosti byly rozděleny do deseti stejně velkých skupin podle výše čistých příjmů na osobu. (ČSÚ, 2012).

Příjmy ve sledovaných domácnostech dle ČSÚ jsou rozřazeny na příjmy čisté a hrubé. Celkové čisté peněžní příjmy plynou z příjmů ze závislé činnosti, z podnikání, ze sociálních příjmů (důchody, dávky nemocenského pojištění, dávky státní sociální podpory, hmotné zabezpečení uchazečů o zaměstnání a jiné sociální příjmy) a ostatních příjmů (příjmy z prodeje nemovitostí, movitých věcí a dary od příbuzných). Celkové hrubé peněžní příjmy jsou celkové příjmy, které nejsou sníženy o odvody na zdravotní a sociální pojištění a o daň z příjmů. Do hrubých příjmů nejsou započítány vybrané úspory, přijaté bezhotovostní půjčky a úvěry.

Vydání dle ČSÚ je totožně jako rozdělení příjmů rozřazeno na položky hrubých a čistých vydání. Celková čistá peněžní vydání jsou rozložena na vydání podle účelu použití a podle druhu vydání. Peněžní vydání podle účelu použití se skládají ze spotřebního vydání a vydání, které není klasifikováno jako spotřební. Obsahem čistých výdajů dle druhu

vydání jsou položky výdajů za potraviny, nápoje a veřejné stravování, průmyslové zboží, služby, platby a jiná vydání. Celková hrubá peněžní vydání se skládají z plateb za sociální a zdravotní pojištění a daní z příjmů.

Pro jednotlivé složky příjmů a výdajů byly kvantifikovány Gini a Theilův koeficient, dále byla stanovena Lorenzova křivka. Dosažené výsledky jsou prezentovány pro lepší orientaci a přehlednost v tabulkách a pomocí grafů.

Dále se podklady pro vypracování této práce skládaly z tištěných zdrojů (odborná literatura) a internetových zdrojů.

3. TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Kapitola teoretických východisek obsahuje vysvětlení základních pojmů, se kterými se pracuje v této práci. Mezi hlavní subjekty této práce se řadí domácnosti v České republice. Především zájem je kladen na příjmy a vydání domácností během čtyř po sobě jdoucích let (2008-2009).

3.1. ZÁKLADNÍ POJMY

Mezi základní pojmy v této problematice se budou řadit domácnosti, dále pak příjmy domácností a jejich vydání. Podrobnější výklad každého pojmu bude proveden níže.

3.1.1. DOMÁCNOSTI

„Domácnosti jsou vlastníky výrobních faktorů (práce, půda, kapitál), které poté pronajímají nebo prodávají firmám, aby mohly produkovat statky. Z vlastnictví plynou domácnostem z podniků důchody (mzdy, renty, zisky, nájemné,...). Důchody domácností jsou použity na zaplacení daní a spotřebních výdajů“ (Brčák, Sekerka, 2010, s. 16).

V českém občanském zákoníku v části první v obecném ustanovení (Zákon č. 40/1964 Sb.), je domácnost definovaná podle zákona §115 takto: „Domácnost je tvořena fyzickými osobami, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby“.

Domácnost je brána jako jeden subjekt bez ohledu na to, kolik má členů. Domácnosti jsou důležitým sektorem a ukazatelem národního hospodářství, proto jsou často využívány při statistických šetřeních. (Brčák, Sekerka, 2010, s. 16). Šetření jsou pořizována v jednotlivých čtvrtletích nebo na konci roku a poté je předkládá Český statistický úřad ve statistické ročence, kde nalezneme výsledky a údaje o rodinných účtech.

Při statistických analýzách rodinných účtů se domácnosti rozvrství do několika skupin:

- Domácnosti podle počtu pracujících členů.
- Domácnosti podle počtu nezaopatřených dětí.

- Domácnosti s nezaopatřenými dětmi podle typu rodiny, počtu dětí a pracujících členů.
- Domácnosti s pracujícími členy a bez nezaopatřených dětí.
- Domácnosti bez pracujících členů a bez nezaopatřených dětí.
- Rodiny s dětmi s minimálními příjmy a počtu dětí.
- Rodiny s dětmi a minimálními příjmy a podle výše příjmu.

(ČSÚ, 2011)

Skupiny domácností se odlišují výší příjmu, daňovým zatížením, spotřebním vydáním a ostatními výdaji, které mají vliv na celkovou statistiku domácností.

3.1.2. PŘÍJMY DOMÁCNOSTÍ

„Příjmy domácností jsou tvořeny především z příjmů z podnikatelské činnosti a ze zahraničí, dále pak z příjmů ze sociálních fondů, z vedlejších činností a majetku, mezd. Jedním z důležitých vlivů, na výši nerovnosti příjmů domácností, má vzdělání hlavy rodiny a velikost obce“. (Večerník, 1998, s. 71-76).

Dalším důležitým faktorem je rozdílnost příjmů dle profese. Jak uvádí Řeháková (2000, s. 24) : „Příjem profese nízkého statusu je podhodnocený a příjem vysokého statusu je nadhodnocený a hodnocení spravedlnosti vztahu mezi nimi je stále méně příznivé“.

K zhodnocení tohoto tvrzení lze použít několik metod a koeficientů. Jedním z nich může být index spravedlnosti, který je definován jako aritmetický průměr hodnocení spravedlnosti. Tento index lze vyjádřit vzorcem č. 1.

$$\text{hodnocení spravedlnosti} = \ln (\text{vnímaný příjem} / \text{spravedlivý příjem}) \quad (1)$$

Autorkou tohoto hodnocení je G. Jasso, podle které: „Je spravedlivý příjem taková částka, kterou považuje člověk pro sebe za zaslouženou. Spravedlnost je pak stav, kdy skutečný a spravedlivý příjem jsou přesně stejné. Nespravedlnost je naopak stav, kdy jsou různě velké. Nespravedlnost je dvojitá: a) nespravedlivé podhodnocení, tj. případ, kdy spravedlivý příjem je vyšší než skutečný, b) nespravedlivé nadhodnocení, tj. případ, kdy skutečný příjem je vyšší než spravedlivý“. (In Řeháková, 1998, s. 64).

Výše mezd plynoucích z různých druhů profesí se v průběhu let vyvíjí a mění. Je závislá na pohlaví, věku a dalších faktorech jako je například inflace, výše daní, atd. V České republice se průměrná mzda za posledních 20 let zvýšila zhruba každý rok o tisíc korun: Je to zapříčiněno vývojem ekonomiky v čase, zvyšujícími se nároky na kvalifikaci pracovníků, zrychlením tempa práce a především přechodem ČR z centrálně plánované ekonomiky na tržní. Tyto faktory měly hlavní efekt na změnu mezd v ČR. Roku 1993 se průměrná mzda v ČR pohybovala okolo 5904 Kč. V roce 2008 průměrná hrubá mzda v ČR činila 23 542 Kč. V důsledku světové krize v roce 2008, nebyl růst mzdy v roce 2009 tak značný, jako v předešlých letech a vzrostl jen o necelých 200 Kč. Pro rok 2011 byla průměrná hrubá mzda 24 319 Kč. (ČSÚ, 2009, 2010, 2012).

Kromě mezd jsou příjmy domácností také tvořeny sociálními příjmy. Sociální příjmy jsou dávky v podobě transferových plateb státu, které jsou vypláceny za účelem nápomoci a usnadnění života obyvatelstva, které prochází různými životními situacemi. Jedná se o sociální dávky ve formě podpory při nezaměstnanosti, finanční přídatky sociálně slabším rodinám, atd. Transferové platby jsou zřízené za účelem snížení chudoby ve státě, které jsou způsobené nerovnostmi v disponibilním důchodu a tržních příjmech. (Trbola, Sirovátka, 2006, s. 9).

Některé ze sociálních dávek jsou závislé na výši příjmu rodiny. Do této skupiny patří například přídatky na bydlení, přídatky na děti. Poté jsou sociální dávky, které jsou nezávislé na výši příjmu rodiny např.: rodičovské příspěvky, dávky pěstounské péče, porodné, pohřebné. Výše sociálních příjmů jsou odvozeny od tzv. životního minima. Životní minimum je částka, která odpovídá nejnižší možné hranici příjmu, kdy pod touto částkou nastává stav hmotného nedostatku. Toto minimum zahrnuje veškeré vydání finanční, nezbytné výdaje na výživu a osobní potřebu, ale nejsou zde započteny výdaje na bydlení. (MPSV, 2011). V roce 2012 byla částka životního minima stanovena pro jednotlivce na měsíc na 3410 Kč. (MPSV, 2011). Částka se v průběhu minulých let měnila v závislosti na vývoji spotřebitelských cen v čase.

3.1.3. VÝDAJE DOMÁCNOSTÍ

Výdaje domácností jsou tvořeny podle Brčáka a Sekerky (2010, s. 13):

- Daněmi,
- spotřebními výdaji domácností – C,
- tvorbou osobních úspor.

Z příjmů domácností jsou nejprve zaplacený daně a sociální pojištění státu. Po těchto výdajích je zbylý příjem domácnosti použit na spotřebu a energii, bydlení, telekomunikaci, výdaje na potraviny, vzdělání a služby. Výdaje domácností jsou ovlivněny mnoha faktory např. výší příjmů, místem bydliště, atd. Výdaje lze rozdělit na výdaje nezbytné a zbytné. Nezbytné výdaje (potraviny, nealkoholické nápoje a výdaje na bydlení) v ČR podle Českého statistického úřadu tvoří více jak 40% z celkových výdání společnosti. Podle dlouhodobých statistik jsou tyto výdaje stále nejvyšší. Na druhé straně nejnižší výdaje domácností jsou vynakládány na vzdělání a zdraví. Dalšími výdaji jsou výdaje investičního charakteru. Ty podle plynoucích analýz Českého statistického úřadu za rok 2011 vzrostly. S růstem důchodu a věkové hladiny se tyto investiční výdaje zvyšují. Záleží na věkové hladině hlavy rodiny. Pokud je hlava rodiny mladší jak 30 let, pak převládají v domácnosti investiční výdaje. Naopak pokud osoba v čele rodiny je starší jak 40 let, pak převládají nezbytné výdaje (MPSV, 2011).

Další platební povinností domácností je úhrada daní státu. Platební povinnost se týká celého ekonomicky aktivního obyvatelstva. Výše daňového zatížení domácností je stanovena daňovými zákony státu. Sazba daně není stálá a v průběhu let se mění v závislosti na ekonomické situaci státu a fiskální politice. Daně jsou členěny na přímé a nepřímé. Přímé daně jsou vyměřeny plátcem z výše důchodu (platu), nemovitostí, silniční, dědické a darovací daně. Daněmi nepřímými jsou myšleny daně, které nejsou přímo odváděny plátcem, ale jsou placeny nepřímo, například při nákupu zboží a služeb. Mezi nepřímé daně se řadí daň z přidané hodnoty, spotřební a ekologická daň. Podle každoročních analýz Českého statistického úřadu činilo vydání na daních z příjmů, sociálního a zdravotního pojištění domácností, podle počtu pracujících osob, pro rok 2010 celkem 18 610 Kč za rok. (ČSÚ, 2009). (Finanční správa, 2013).

4. PŘÍJMOVÁ A VÝDAJOVÁ NEROVNOST A JEJÍ UKAZATELE

Důchodová nerovnost vzniká při nerovnoměrném rozdělení příjmů, kdy jedna skupina domácností ve společnosti je zvýhodněna vyšším příjmem nežli druhá. Ukazatele příjmové nerovnosti zahrnují různé indexy a křivky, díky nimž získáme grafické a hodnotové vyjádření problematiky nerovnosti. Do těchto ukazatelů mohou být zařazeny např.:

1. Gini koeficient.
2. Lorenzova křivka.
3. Theilův koeficient.
4. Index Robina Hooda.
5. Variační koeficient.

4.1. GINI KOEFICIENT

Nejčastěji používaným ekonomickým ukazatelem pro výpočet nerovnosti je Gini index. Autorem tohoto koeficientu byl italský statistik Coradem Gini v roce 1912.

Gini koeficient kvantifikuje, jak se liší stávající příjmy od ideálních a kolik je nutno dodat, aby bylo dosaženo dané diference. Index nabývá hodnot od 0 do 1 (0 – 100%), kdy 0 představuje absolutní rovnost v příjmech domácností. Naopak hodnoty, které se blíží 1, zastupují druhý extrém - absolutní nerovnost v příjmech domácností. (Lapáček, 2007, s. 9)

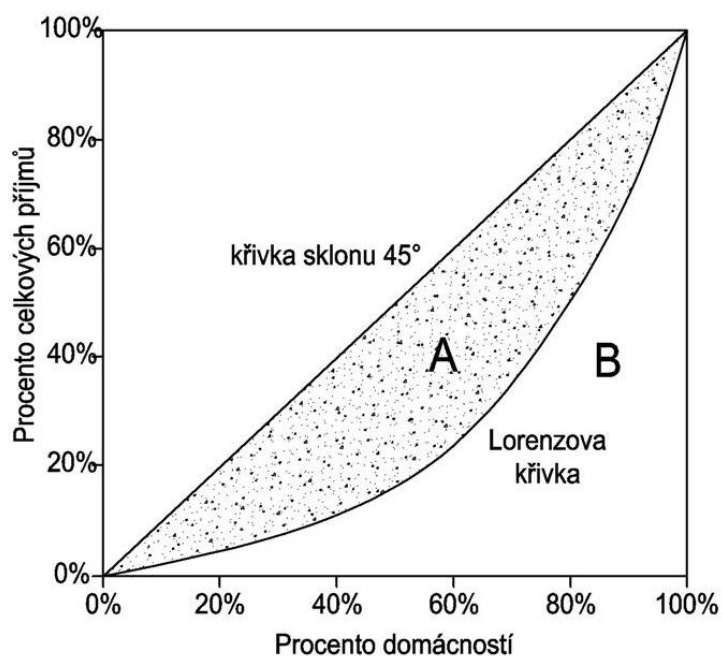
Definicí, je Gini index stanoven, jako podíl mezi plochou pod ideální Lorenzovou křivkou a součtem ploch pod skutečnou Lorenzovou křivkou s plochou pod ideální křivkou. (The World Bank, 2011)

Gini index lze matematicky vyjádřit podle The World Bank (2011):

$$G = \frac{A}{A + B} \quad (2)$$

Graficky lze Gini koeficient vyjádřit pomocí Lorenzovy křivky.

OBRÁZEK 1: ODVOZENÍ GINIHO KOEFICIENTU Z LORENZOZY KŘIVKY

Zdroj: vlastní zpracování

Z obr. č. 1 je čitelné, že Gini koeficient je tedy vyplněná plocha mezi Lorenzovou křivkou a 45 stupňovou linií.

Pro výpočet Gini koeficientu se používá více vzorců. Jedna možná definice podle (FAO, 2006) zní takto:

$$G = \frac{2}{\bar{y}} Cov(y, F(y)) = \sum_{k=1}^m \frac{2}{\bar{y}} Cov(y_k, F(y)) \quad (3)$$

„Kde Cov je kovariance mezi výdaji (příjmy) v úrovni $Y = (y_1, \dots, y_n)$ a kumulativními distribučními výdaji (příjmy) $F(y) = (f(y_1), \dots, f(y_n))$, kdy $f(y_i)$ dostaneme, když vytvoříme podíl mezi y_i a počtem pozorovaných n , \bar{y} tedy představuje průměrné peněžní výdaje (příjmy).“ (In: Malá a Červená, 2012, s. 58).

Díky rozkladu na jednotlivé příjmy (výdaje) je tento vzorec Gini koeficientu dokonale rozložitelný.

Dalším možným vyjádřením Gini koeficientu je podle Lermana a Yitzhakiho (1985):

$$G = \sum_{k=1}^K S_k G_k R_k \quad (4)$$

„ S_k představuje podíl výdajové složky k v celkových výdajích. G_k je Giniho koeficient měřený v nerovnosti v distribuci výdajů v kategorii k , R_k je „korelační Giniho koeficient“ mezi kategoriemi k výdajů a celkovými výdaji Y .“ (In: Malá a Červená, 2012, s. 59). Toto vyjádření vzorce umožňuje rozklad Gini koeficientů a vymezení zdrojů nerovnosti.

Problematika nerovnosti je často řešené téma. Nerovnost lze hledat ve všem, co existuje. Jednou z nerovností, která je neustále středem zájmu, je nerovnost mezd. Touto problematikou se zabíral Marek (2010), který vytvořil „Analýzu mezd v ČR v letech 1995-2008“. K této analýze využil Gini koeficient a díky tomuto koeficientu mohl posoudit vývoj mezd v čase v ČR. Svou analýzou se také zaměřil na rozdělení mezd v závislosti na pohlaví a na třech věkových skupinách. Pro každou skupinu byl vypočítán Gini index a poté bylo provedeno srovnání. Výsledkem výpočtu Gini koeficientu pro mzdy poukázal na to, že mzda se v průběhu sledovaných let vyvíjela vzestupně. V roce 1995 dosahoval Gini koeficient mezd hodnoty 0,22, tedy 22%. V posledním sledovaném roce 2008 byl index stanoven na hodnotu 0,264 v procentuálním vyjádření 26,4%. V porovnání s okolními státy se hodnota Gini koeficientu řadí mezi státy s nižší hodnotou, tedy do skupiny s rovnoměrným rozdělením mezd. V analýze se bral zřetel na nerovnoměrné rozdělení pro pohlaví. Z dosažených výsledků lze konstatovat, že dlouhodobě hodnota Gini koeficientu pro muže dosahuje vyšších hodnot než pro ženy. Značí to tedy, že nerovnoměrnost v rozdělení mezd je u mužů větší. (Marek, 2010, s. 193).

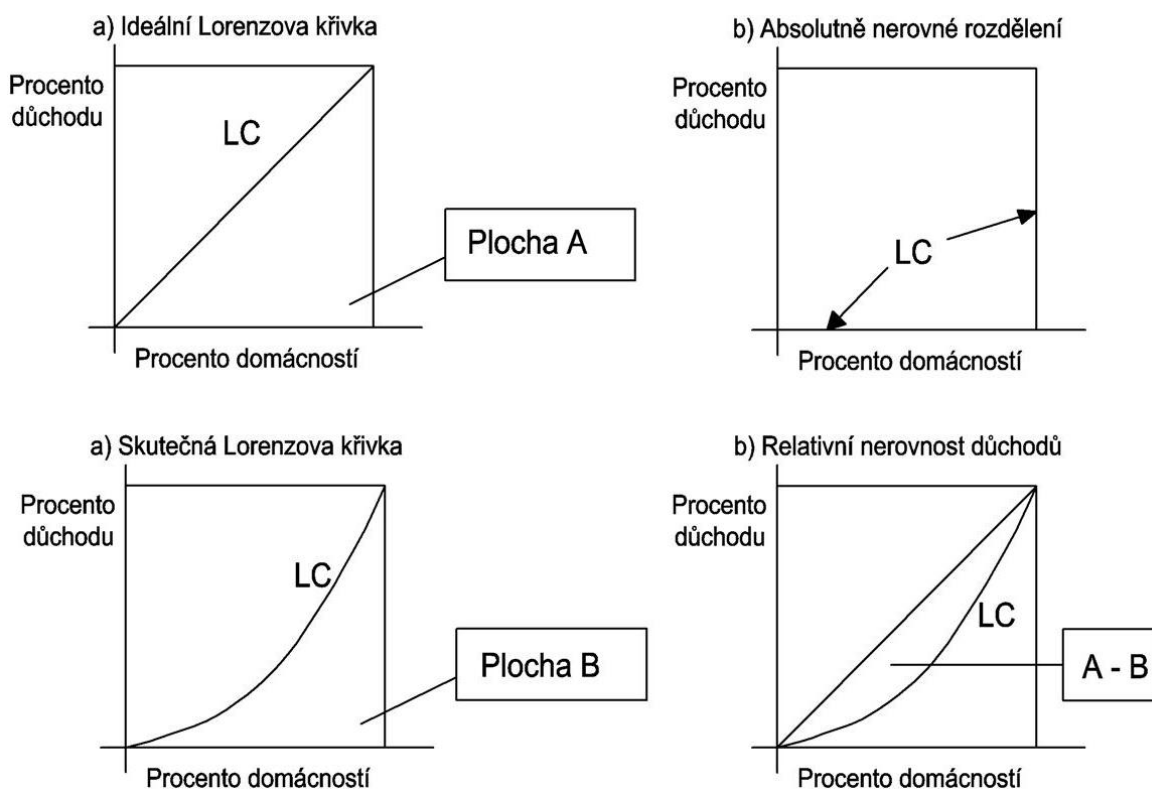
V roce 2009 se podle statistických šetření Gini koeficient příjmů pohyboval v České republice okolo 31,0 % a ve srovnání s ostatními státy byl na 112. místě. (The World Factbook, 2009). V tomto případě nelze porovnat hodnoty Gini indexu příjmů se zjištěnými výsledky Marka (2010), jelikož Marek ve svém výpočtu poukazuje pouze na mzdy samotné a nebere v potaz ostatní příjmy domácností, jako je tomu ve statistice získané z The World Factbook.

4.2. LORENZOVA KŘIVKA

Lorenzovu křivku lze použít pro grafické vyjádření nerovnosti v různých vědních oblastech. Často je využívána v oblasti ekonomiky, kde znázorňuje nerovnost v příjmech a bohatství obyvatelstva.

Zobrazení Lorenzovy křivky je viditelné z obrázku 1. Osa (x), tedy nezávisle proměnná, představuje celkovou hodnotu domácností. Závisle proměnnou (y), tvoří důchody neboli příjmy jednotlivých domácností. To vše je udáváno v jednotkovém nebo procentuálním vyjádření. Nabývá tedy hodnot od 0 – 1 respektive 0 – 100%. Lorenzova křivka se nachází tedy uprostřed jednotkového čtverce, čím více je Lorenzova křivka odlišná od optimálního modelu (osy 45%), tím více se přibližuje stranám čtverce a je tedy více zakřivená („prohnutá“). (The World Bank, 2011).

OBRÁZEK 2: LORENZOVA KŘIVKA

Zdroj: vlastní zpracování

4.3. THEILŮV KOEFICIENT

Jednou z dalších možných alternativ pro výpočet nerovnosti je použití Theilova koeficientu. Theilův index není sice tak hojně požívaný jako Gini koeficient, ale i přesto je brán jako jeden z důležitých indexů pro výpočet nerovnosti. Theilův index se řadí do skupiny tzv. ukazatelů generalizované entropie, kdy se míry v rámci této skupiny od sebe liší pouze parametrem. (Novotný, Nosek, 2006, s. 4).

Rovnice pro matematický výpočet Theilova indexu uvádí FAO (2006, s. 7) následovně:

$$T = \frac{1}{n} \sum_i \left(\frac{y_i}{\bar{y}} \right) \ln \left(\frac{y_i}{\bar{y}} \right) \quad (5)$$

n představuje počet domácností, podíl y_i , které jsou příjmy (výdaje) domácností a \bar{y} vyjadřující průměrné příjmy (výdaje) domácností se vynásobí přirozeným logaritmem (\ln) podílu y_i a \bar{y} . (FAO, 2006, s. 7).

Jednou z předností Theilova koeficientu je snadná rozložitelnost, která má využití při rozdělení populace do několika podskupin. Použití Theilova koeficientu je možné například při měření absolutní sociálně-geografické nerovnoměrnosti, jako nevážené T_n a populačně vážené T_w (viz. Netrdová, 2009, s. 55), kdy:

$$T_N = \sum_{j=1}^k \frac{y_j}{y} \ln \frac{y_j}{y}; \quad T_W = \sum_{j=1}^k \frac{n_j y_j}{n y} \ln \frac{y_j}{y}, \quad (6)$$

„kde k je počet regionů, y označuje celkový průměr sledovaného jevu, y_j průměr daného jevu v regionu j , n je celkový počet obyvatel a n_j počet obyvatel v regionu j .“ (Netrdová, 2009, s. 55).

V případě použití tohoto vzorce a dalších je možné zjistit, jak například každý region, okres přispívá k celkové nerovnoměrnosti a zjistit, jak je nerovnoměrnost ovlivněna regionálními rozdíly na dané úrovni. (Netrdová, 2009, s. 56).

Theilův koeficient je často využíván při různých studiích. Jedním z příkladů, kde byl využit tento koeficient je například ve studii „Jak vnímáme příjmové nerovnosti a jaké bychom je chtěli mít.“ od Řehákové (2000). V této studii je zaznamenáno mnoho faktorů, které ovlivňují příjmovou nerovnost. Hlavní problematikou je zde rozdílná výše příjmů dle pracovní pozice.

Pro tento faktor byl použit: „Theilův koeficient vnímaných příjmových podílů $T(V) = \sum \alpha(i) \ln[K\alpha(i)]$, kde K je počet profesí a \ln je logaritmus o základu e (Theil, 1967). Výsledek se vyskytne v intervalu mezi nulou a $\ln K$, kdy v tomto případě veličina

K představuje počet tázaných osob a $\sum \alpha(i) \ln[K\alpha(i)]$ představuje míru variability rozdělení vnímaných příjmových podílů.“ (Řeháková, 2000, s. 25).

Z výsledků studie vychází závěr, že vnímané příjmové nerovnosti jsou značně vysoké. Zjištěné průměrné hodnoty Theilova indexu vnímaných příjmových podílů dosahují rostoucích hodnot v čase. V období mezi roky 1992 až 1999 dosahovaly hodnoty vnímaných příjmových podílů 1992 – 0,384; 1995 – 0,423 a 1999 – 0,483. (Řeháková, 2000, s. 32).

4.4. INDEX ROBINA HOODA

Stejně jako již předešlé indexy i tento Index Robina Hooda se používá při měření nerovnosti v rozdělení příjmů ve společnosti. Tento index má přímou návaznost na Lorenzovu křivku a Gini koeficient.

„Graficky je možné tento index znázornit jako nejdelší možnou vzdálenost dvou bodů mezi Lorenzovou křivkou a křivkou dokonalého rozdělení důchodů. Velikost indexu poté značí, jaká část celkového příjmu ve společnosti musí být přerozdělena od domácností s příjmem vyšším nežli průměrným k domácnostem s příjmem nižším, nežli průměrným, aby bylo dosaženo rovnosti v příjmovém rozdělení.“ (Lapáček, 2007, s. 10).

Postup při stanovení hodnoty indexu lze popsat v těchto krocích (Lapáček, 2007, s. 10):

1. Seřazení příjmů domácností (od nejvyšších po nejnižší),
2. rozdělení seřazených domácností do 10 stejně velkých skupin,
3. výpočet sumy procentních částí z celkového důchodu (na zřetel se berou pouze skupiny, kde výše podílu celkových příjmů je vyšší než 10%),
4. odečtení ze sumy počet započítaných skupin do sumy násobek 10%.

Dosažený výsledek bude odpovídat tomu, jak velká procentuální hodnota by musela být přerozdělena od domácností s vyšším příjmem k domácnostem s nižším příjmem, aby se ve společnosti nevyskytovala příjmová nerovnost. Lapáček při svém šetření dospěl k závěru, že Index Robina Hooda dosahuje hodnoty 0,1737559, tedy 17,38 % by mělo být přerozděleno od domácností s vyšším průměrným příjmem k domácnostem

s nižším průměrným příjmem, aby nastala celková rovnost v rozdělení příjmů ve společnosti. (Lapáček, 2007, s. 10, 21).

4.5. VARIČNÍ KOEFICIENT

Jednou z dalších možností pro výpočet příjmové nerovnosti je statistický variační koeficient. „Ten udává bezrozměrné číslo, kdy jeho stonásobek udává variabilitu zkoumaného výběru v procentech.“ (Lapáček, 2007, s. 10).

S růstem procenta roste i odlišnost znaků, tedy čím vyšší je procento tím větší je příjmová nerovnost.

Ve statistických šetřeních, jak uvádí Lapáček (2007, s. 10) může být použit v této formě:

$$V_x = \frac{S_x}{\bar{x}} \quad (7)$$

s_x představuje směrodatnou odchylku a \bar{x} je aritmetický průměr. Směrodatná odchylka je druhá mocnina rozptylu. Rozptyl je definován jako průměr čtverců odchylek jednotlivých hodnot znaku (tedy vyrovnaného ročního příjmu na spotřební jednotku) od jejich aritmetického průměru. (Lapáček, 2007, s. 10-11).

Výpočet rozptylu dle Lapáčka (2007, s. 11):

$$S_x^2 = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}{n} \quad (8)$$

„Aritmetický průměr \bar{x} je nejčastější používanou střední hodnotou kvantitativního statistického znaku, charakterizující střed polohy rozdělení jeho hodnot. Aritmetický průměr je první obecný moment a je definován jako součet všech naměřených hodnot $x_1, x_2, x_3, \dots, x_n$ dělený rozsahem souboru.“ (Jindrová, Prášilová, Zeipelt, 2008, s. 42).

Výpočet aritmetického průměru (Lapáček, 2007, s. 11):

$$\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i}{n} \quad (9)$$

Lapáček ve svém šetření použil modifikovanou stupnici OECD, ve které aplikoval variační koeficient. Jeho výsledná hodnota variačního koeficientu byla 61,62 %. Interpretace dosaženého výsledku zní takto: „Čím vyšší hodnota variačního koeficientu pro dané příjmové rozložení, tím větší je v něm nesourodost.“ Tedy hodnota 61,62 % znamená, že nesourodost v příjmovém rozložení je více než 50%, tedy nerovnost v příjmech je značně vysoká. (Lapáček, 2007, s. 23).

5. POLITICKÁ A EKONOMICKÁ SITUACE V ČR (2008 – 2011)

Politická a ekonomická situace byla v České republice v období od 2008 až 2011 značně nestabilní. Počátek roku 2008 začal pro českou ekonomiku výborně. V zemi nastal ekonomický růst, kterým se začala ČR vyrovnávat vyspělým zemím v Evropě. Hospodářský růst nastal především v odvětví zpracovatelského průmyslu zaměřeného na vývoz. Orientace byla především na automobilový průmysl, kde největším investičním a vývozním cílovým státem bylo Německo, které zde otevřelo nové výrobní závody. ČR se zapojila do mezinárodních řetězců a stala se zájmem zahraničních investorů. Příliv nových kapitálů a mezinárodních možností otevřel nová pracovní místa. Míra nezaměstnanosti dle ČSÚ byla 4,4 %.

Z hlediska politicko-hospodářského byly v ČR zavedeny pro nezbytnost fiskální udržitelnosti nové reformy, které měly vést ke snížení deficitu veřejných financí. V roce 2008 byla zavedena daňová reforma, která obsahovala zavedení rovné daně 15 % z příjmu fyzických osob. To nahradilo starší 4 daňová pásma (12% - 32%). (OECD, 2008, s. 4). Dále bylo přijato snížení zdanění právnických osob na 19 %. Reformní balíček také obsahoval zavedení výpočtu daně z příjmu, z tzv. „superhrubé“ mzdy, která zahrnuje platby pojistného pro sociální odvody zaměstnanců i zaměstnavatelů. Kromě daní z příjmů byla uvedena do chodu ekologická daň. (MF ČR, 2007).

V září roku 2008 se celosvětová ekonomika dostala do finanční krize, které předcházely problémy na finančním trhu v roce 2007 v USA, tzv. „hypoteční krize“. Následkem globalizace a zapojením ČR do mezinárodního obchodu zasáhla tato krize i ekonomický vývoj v ČR v následujících letech. Konec roku 2008 se potýkal s poklesem poptávky po vývozním zboží. V důsledku zaměření na expanzivní trh a v závislosti na zahraničních poptávkách se české hospodářství potýkalo s ekonomickou stagnací a v následujících letech s ekonomickou recesí, která přetrvává až do současnosti.

Rok 2009 byl ve znamení ekonomického propadu, který dosáhl ještě horších čísel nežli bylo předesláno v prognózách Ministerstva financí ČR na konci roku 2008. Finanční krize se ČR nevyhnula, naopak ji plně zasáhla. Míra nezaměstnanosti ve 4. čtvrtletí, která

měla v předcházejícím roce hodnotu 4,4 %, stoupla o 2,9 %. (ČSÚ, 2013). Rok 2009 je charakterizován hromadným propouštěním zaměstnanců a následným krachem mnoha firem (např. Moravia Energo, Sky Europe, atd.) a bankroty bank. (iDNES.cz, 2012). Nastává kolaps světového obchodu, následně i pokles domácí poptávky, stavební výroby a průmyslu. Prudká recese zapříčinila, že za dobu meziročních poklesů nastal propad ekonomiky o 5,9 % .

Reakcí na finanční a ekonomickou krizi byl přijat protikrizový plán, který měl za úkol zmírnit dopady krize. Protikrizový plán se skládal z: „snížení zátěže (daňové i z plateb na sociální a zdravotní pojištění) pro podnikatele, urychlení odpisů, rozšíření podpor pro podnikání v zemědělství, stavebnictví a v dalších oblastech, vyšší podpora infrastrukturním projektům, posílení podpory exportu a další; celkový dopad na výdajovou stranu rozpočtu v roce 2009 činí téměř 80 mld. Kč. V období srpen 2008 až květen 2009 ČNB kumulativně snížila měnově-politickou sazbu o 2,50 procentního bodu až na dnešních 1,25 % a současně přijímala některé další kroky na podporu ekonomického růstu, především v reakci na pokles tržní likvidity (repo operace s akceptací vládních obligací jako kolaterálu a další)“. (Závěrečná zpráva NERV, 2009, s. 17). Samotná opatření nemohla nějakým zásadním způsobem ovlivnit ekonomickou recesi, ale pouze zajistit zmírnění jejího dopadu.

Ekonomické vyhlídky na rok 2010 byly ve znamení velkého očekávání změny klesajícího hospodářského trendu. Dle ČSÚ (2011) bylo tempo růstu v roce 2010 zhruba stejné jako v roce 2008. HDP se zvýšilo v porovnání s předchozím rokem o 2,2 %, ekonomika se propadla meziročně o 4%. Vzrostla tvorba kapitálu, což má za následek nový nárůst zásob, dále poklesla hodnota úrokových sazeb a koruna mírně posílila k euru. K poklesu, v porovnání s minulým rokem, nastalo v míře nezaměstnanosti. Ve 4. čtvrtletí roku dosáhla 7,0 %. Česká ekonomika se samozřejmě nedostala na stejnou hospodářskou úroveň jako v roce 2008, ale byl zde mírný posun k lepšímu. Sektor podnikání se opět začal pomalu vzpamatovávat. Propouštění zaměstnanců nebylo v tak velkém měřítku jako v roce 2009. Bohužel, s nástupem mírného zlepšení hospodářské situace v roce 2010, zájem o nová pracovní místa nebyl tak převratný. S tím také souvisí výše průměrného hrubého měsíčního platového ohodnocení, které bylo ve 4. čtvrtletí 25591 Kč. (ČSÚ,

2013). Sektor domácností v reakci na finanční krizi reagoval snížením spotřebního vydání a spíše se zaměřil na úsporu svých financí.

Česká ekonomika v průběhu roku 2011 zpomalila svůj růst. (Finanční noviny, 2012). Tempo růstu HDP se snížilo z 2,6 % na hodnotu 1,7%. Důležitou složkou ekonomiky je mezinárodní obchod. V průběhu roku dovoz a vývoz zboží a služeb klesl o 6,2 % a 9,2 % než v roce minulém. Během roku se méně dařilo průmyslu, který poklesl oproti předešlému roku o 2,6 %. Na druhé straně se výrazně vylepšila situace ve stavebnictví, které v roce 2010 dosahovalo -7,1 % a v roce 2011 se zvýšila stavební produkce na -3,5%. (ČSÚ, 2012).

Hospodářsko-politická scéna se v roce 2011 i nadále držela fiskální politiky, která byla zaměřena na konsolidaci veřejných financí, tedy hlavním úkolem bylo snížení vládního deficitu. Dle analýz ČNB (2012) byla uplatňována v roce 2011 restriktivní fiskální politika, což znamená, že stát omezil své výdaje a podpořil tak procyklický vliv na vývoj ekonomiky.

Jedním z nejdůležitějších kroků české vlády bylo přijetí Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti České republiky pro období 2012 – 2020. Strategie je příspěvkem k plnění cílů projektu EU Evropa 2020. Mezi hlavní strategické body, které byly přijaty s tímto opatřením, jsou orientace na zlepšení konkurenceschopnosti ČR v mezinárodním měřítku, konsolidace veřejných financí (důchodová reforma, reforma daní a daňového systému, reforma zdravotnictví, reforma fiskálního rámce), fungující trh práce a sociálního systému, podpora vzdělání a podnikání, rozvoj vývoje a inovací, dále pak podpora nízkouhlíkové ekonomiky, příspěvek k vývoji a zlepšení infrastruktury v ČR. (VLÁDA, 2011).

6. ANALYTICKÁ ČÁST PRÁCE

Obsahem analytické části práce je vlastní výzkum zaměřený na příjmy a vydání domácností v ČR za rok 2008 – 2011. V této kapitole jsou použita data ze statistiky rodinných účtů získaných ze statistického úřadu České republiky a následné vlastní zpracování dat. Při vlastních výpočtech byly použity Gini koeficient, Theilův koeficient a Lorenzova křivka. Použité koeficienty a křivky byly aplikovány na příjmy a výdaje domácností.

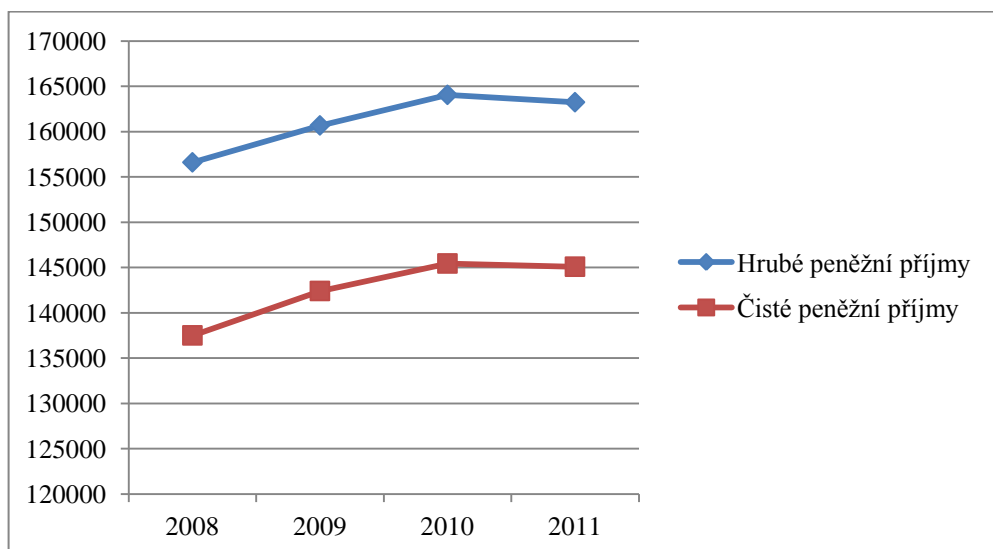
6.1. PŘÍJMOVÁ NEROVNOST DOMÁCNOSTÍ V ČR (2008 – 2011)

„Údaje o ekonomické nerovnosti jsou zejména důležité pro odhad relativní chudoby, jelikož rozdělení ekonomických zdrojů může mít přímý vliv na rozsah a hloubku chudoby.“ (Eurostat, 2011)

Tato kapitola bude zaměřena na příjmovou nerovnost v domácnostech České republiky v časovém čtyřletém období (2008 – 2011). Nerovnost v rozložení důchodů je jedním z nejsledovanějších ekonomických ukazatelů. Téma spravedlivého rozložení příjmů bývá jedním z nejdiskutovanějších témat posledních let. Především v ČR se toto téma stává hlavní náplní volebních slibů s cílem snížit nerovnost v rozložení důchodů.

Příjmová nerovnost se v průběhu let 2008 – 2011 měnila. Pro lepší názornost je vývoj hrubých a čistých peněžních příjmů znázorněn v grafu č. 1.

GRAF 1: VÝVOJ HRUBÝCH A ČISTÝCH PENĚŽNÍCH PŘÍJMŮ (NA OSOBU)

Zdroj: vlastní zpracování dat z ČSÚ (2012)

Jak je viditelné z grafu 1, tak tendence příjmové nerovnosti měla mírný rostoucí charakter do roku 2010. Největší meziroční nárůst hrubých peněžních příjmů nastal v roce 2009 o 2,60 %. V následném roce 2010 došlo k opětovnému růstu hrubých peněžních příjmů o 2,09 %. Hrubé peněžní příjmy měly sice rostoucí charakter, ale nebyl tak značný jako v letech předcházejících. Tento jev měla za následek hospodářská krize, která započala v druhém pololetí roku 2008. Její dopady se začaly projevovat až v nastávajících letech. V roce 2011 se hrubé peněžní příjmy na osobu snížily o více jak 0,49 % než v roce 2010. Čisté peněžní příjmy korespondují s hrubými peněžními příjmy, od kterých jsou odečteny náklady na sociální a zdravotní pojištění a následný odvod daní státu.

6.1.1. OBJASNĚNÍ ZJIŠTĚNÝCH VÝSLEDKŮ

Při vlastní analýze příjmové nerovnosti za pomoci Gini, Theilova koeficientu a Lorenzovy křivky se dospělo k výsledkům, které jsou podrobně probrány níže.

Dle dat ze statistiky rodinných účtů a následného vlastního zpracování jsou hodnoty Gini koeficientu, Theilova koeficientu pro příjmy domácností čitelné z tabulky 1.

TABULKA 1: HODNOTY GINIHO A THEILOVA KOEFICIENTU PENĚŽNÍCH PŘÍJMŮ V LETECH 2008 - 2011

	Gini koeficient		Theil koeficient	
	Hrubé příjmy	Čisté příjmy	Hrubé příjmy	Čisté příjmy
2008	0,2515	0,2284	0,1032	0,0863
2009	0,2472	0,2224	0,1014	0,0826
2010	0,2391	0,2162	0,0970	0,0797
2011	0,2339	0,2131	0,0965	0,0803
průměr	0,2429	0,2200	0,0995	0,0822

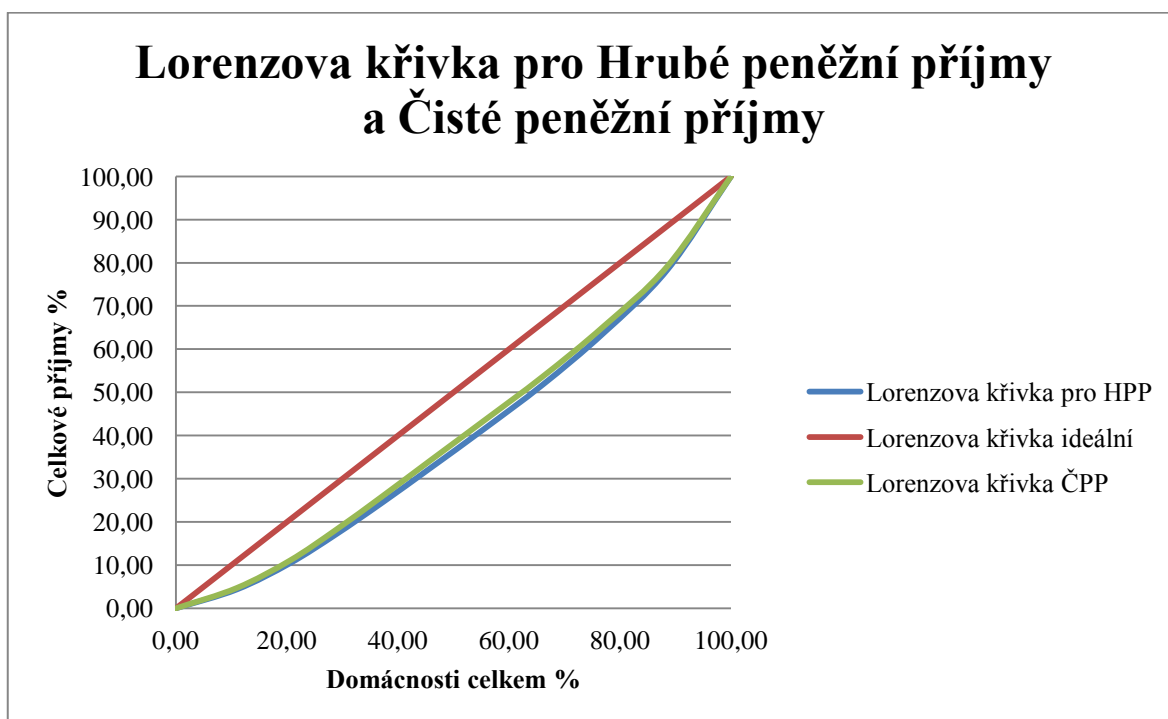
Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ (2009,2010,2011,2012)

Hodnoty Gini koeficientu se v intervalu let 2008 až 2011 měnily. Výsledné hodnoty mají klesající tendenci a vypovídají, že rozdělení příjmů v domácnostech v ČR bylo s každým rokem více rovnoměrné a spravedlivé. Od roku 2008, kdy hodnota Gini koeficientu hrubých peněžních příjmů domácností dosahovala 0,2515, tedy 25,15%, se v roce 2011 hodnota indexu snížila téměř o jedno procento. Průměrná hodnota Gini indexu pro hrubé peněžní příjmy v období let 2008 - 2011 je 0,2429. V roce 2008 dochází ke změnám v danění příjmů, které mají značný vliv na celkový výsledek čistých příjmů. Výpočet daně z příjmu je zaveden ze „superhrubé“ mzdy, která obsahuje pojištění placené zaměstnancem i zaměstnavatelem, dále je stanovena jednotná sazba daně z příjmu fyzických osob na 15%. Dalšími důležitými vlivy na celkovou hodnotu příjmu jsou zvýšené daňové bonusy (pro rodiny s dětmi a nízkým příjmem, sleva na poplatníka, sleva na dítě), dále snížení daní právnických osob na 21% (v roce 2009 na 20%, v 2010 na 19%). Gini koeficient čistých peněžních příjmů dosahoval větších rozdílných hodnot mezi jednotlivými sledovanými roky nežli Gini index pro hrubé peněžní příjmy. Gini koeficient v roce 2008 byl 0,2284 v následujícím roce 2009 se hodnota snížila na 0,2224, tedy o 60

tisícin. V hrubých příjmech byl pokles jen o 43 tisícin. Klesající tendence Gini indexu čistých příjmů pokračovala i v následujících dvou letech. Průměrná hodnota Gini indexu pro čisté peněžní příjmy je 0,22.

Jak je zřejmé z tabulky 1, zjištěné výsledky Theilova koeficientu čistých a hrubých peněžních příjmů, měly stejnou klesající tendenci, jako Gini koeficient. V tomto případě se Theilův index hrubých příjmů pohyboval v rozmezí od 0,1032 – 0,0965. Ve sledovaném období hodnota každým rokem klesala. Z těchto výsledku lze vyvodit závěr, že během let 2008 – 2011 se příjem domácností přibližoval rovnému rozdělení průměrných příjmů.

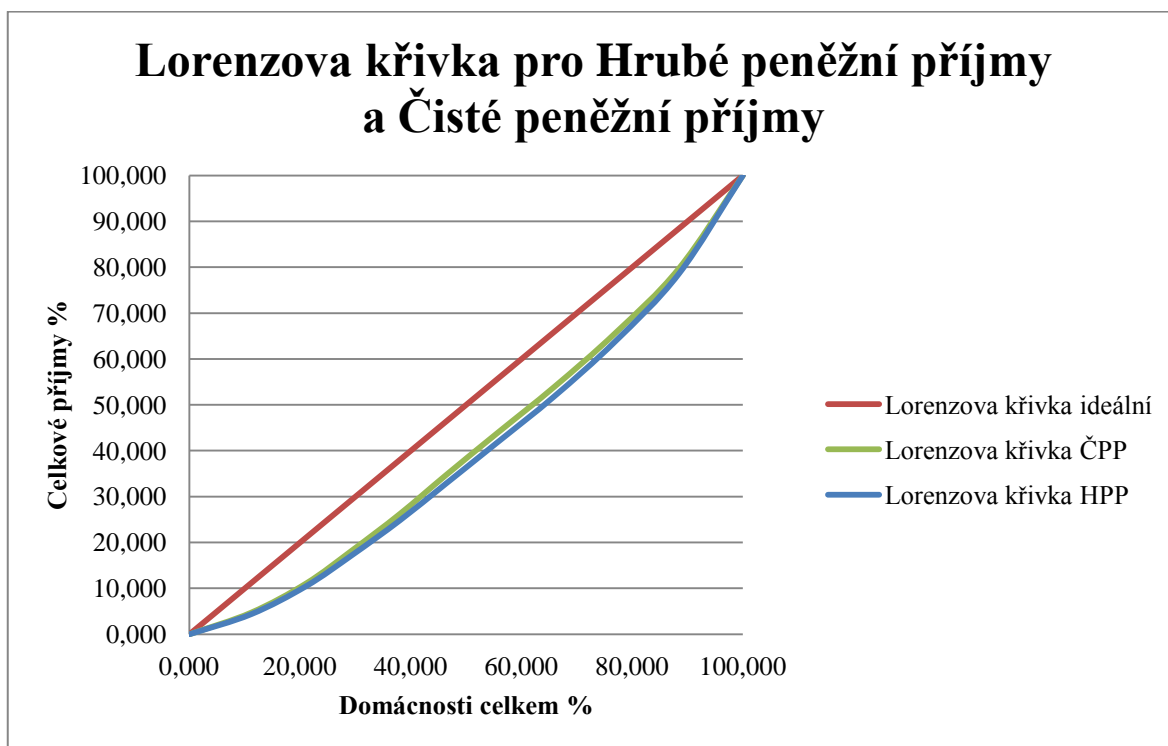
GRAF 2: LORENZOVA KŘIVKA HRUBÝCH A ČISTÝCH PENĚŽNÍCH PŘÍJMŮ PRO ROK 2008

Zdroj: vlastní zpracování dat z ČSÚ (2009)

Z grafu 2 Lorenzovy křivky vyplývá, že přerozdělování důchodů v roce 2008 nebylo nějak zvláště nerovnoměrné. Křivka čistých a hrubých peněžních příjmů je takřka totožná. Jak je patrné, křivka čistých peněžních příjmů za rok 2008 je více „plošší“, než křivka hrubých peněžních příjmů. Decily hrubých peněžních příjmů mají větší hodnotu, jelikož jsou to příjmy nezdaněné. Výsledkem je více „zaoblená“ křivka, která inklinuje k větší nerovnosti v rozložení důchodů. Při interpretaci tabulky 1 byly zmíněny jisté ekonomické změny v daňové soustavě v roce 2008, které ovlivnily výši příjmu.

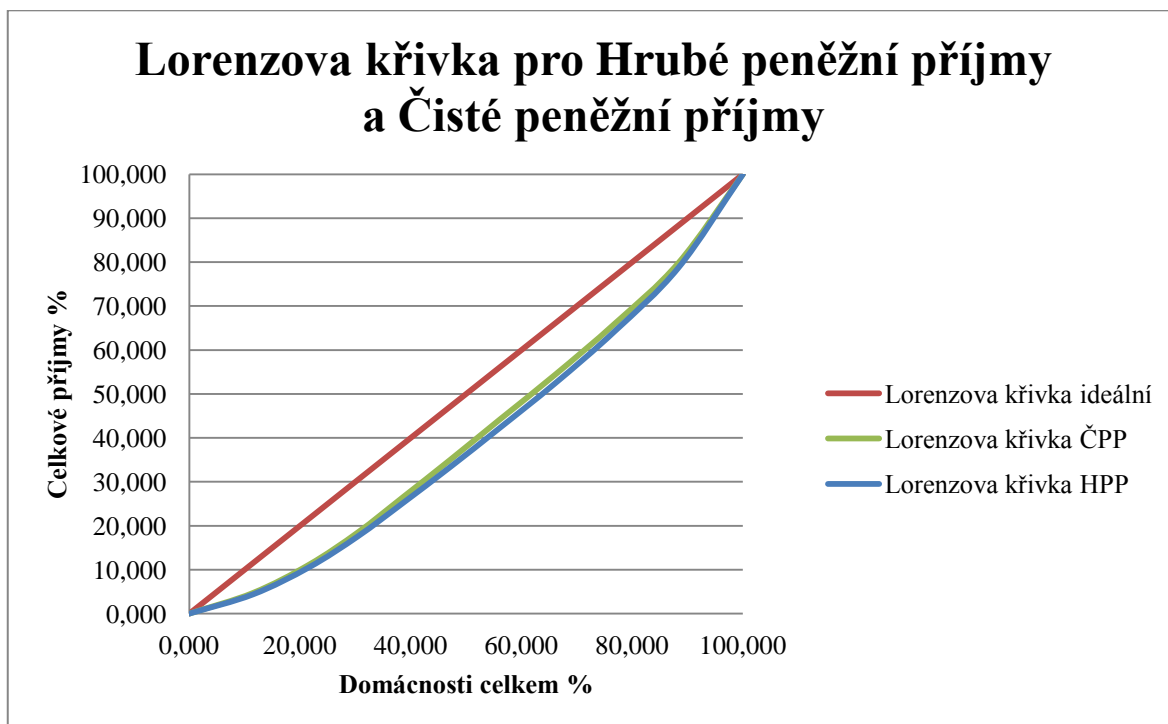
GRAF 3: LORENZOVA KŘIVKA PRO HRUBÉ A ČISTÉ PENĚŽNÍ PŘÍJMY PRO ROK 2009

Zdroj: vlastní zpracování dat z ČSÚ (2010)

Graf 3 porovnává, stejně jako v předešlém grafu, rozdělení hrubých a čistých peněžních příjmů pro rok 2009 pomocí Lorenzovy křivky. Jak je patrné z grafu 3, tak nerovnost se mírně prohloubila nežli v roce předcházejícím. Toto mírné prohloubení je následkem finanční krize, která se v roce 2009 projevila naplno. Rozsah rozdílnosti mezi 1. až 5. decilem v hrubých příjmech nebyl tak značný. Avšak v porovnání 10. decilů hrubých příjmů byl nárůst v roce 2009 o 2,22% větší nežli v roce 2008. U křivky čistých peněžních příjmů došlo k největšímu přiblížení rovnoměrnosti rozdělení v 5., 6. a 7. decilu.

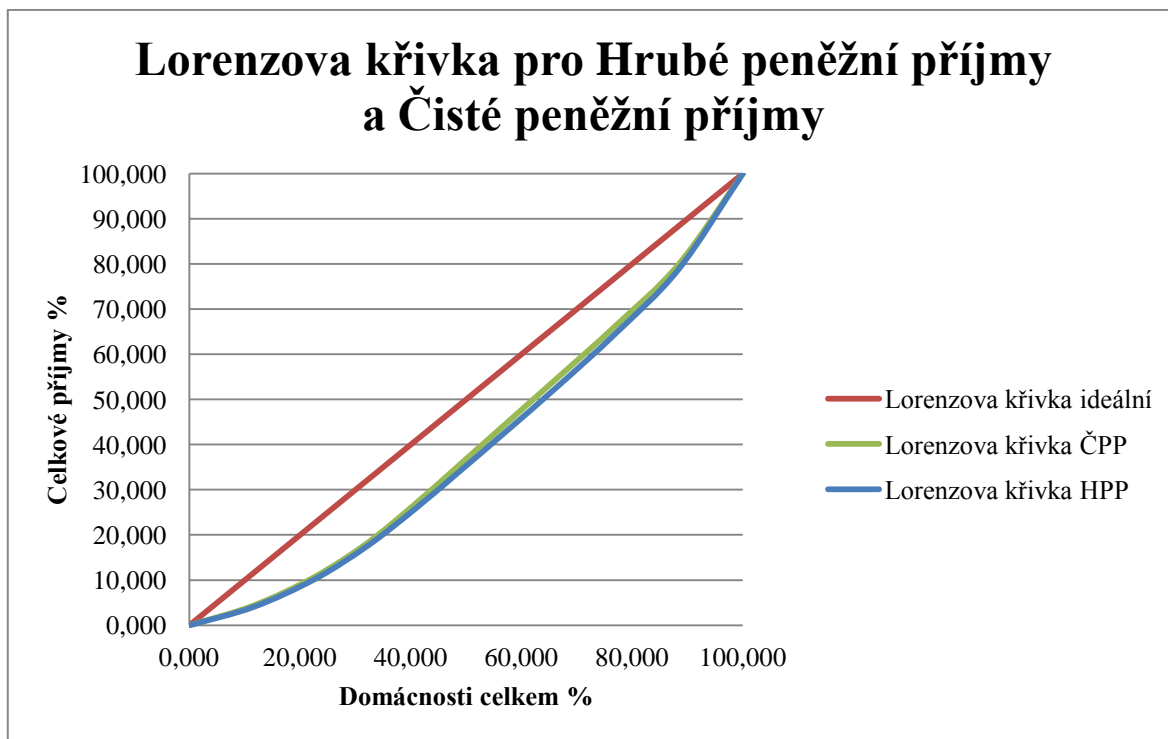
GRAF 4: LORENZOVA KŘIVKA HRUBÝCH A ČISTÝCH PENĚŽNÍCH PŘÍJMŮ PRO ROK 2010

Zdroj: vlastní zpracování dat z ČSÚ (2011)

Lorenzova křivka hrubých a čistých peněžních příjmů za rok 2010 je znázorněna v grafu 4. Rok 2010 byl pro českou ekonomiku příznivější než rok 2009, přestože byl stejně jako rok 2009 ovlivněn finanční krizí. Hodnoty decilů v roce 2010 byly více vyrovnané. Rozdíly mezi 1. a 10. decilem byly téměř 298 tisíc Kč, růst nerovnosti byl mezi těmito decily zpomalen. V roce 2008 byla nerovnost mezi těmito decily něco přes 289 tis. Kč, v roce 2009 přes 295 tis. Kč. Důležité vyrovnání v příjmech došlo mezi 3. až 6. decilem, které způsobily „zploštění“ Lorenzovi křivky. Nejpodstatnější vliv na rozdělení příjmů v porovnání s rokem 2009 měl nárůst příjmů ze závislé činnosti (o 2 %), příjmů z ostatní činnosti (o 5,5 %) a sociální příjmy byly také navýšeny (o 4,3 %). Ke značnému poklesu došlo v oblasti podnikání, kde příjmy klesly (o 4,4 %).

GRAF 5: LORENZOVA KŘIVKA HRUBÝCH A ČISTÝCH PENĚŽNÍCH PŘÍJMŮ PRO ROK 2011

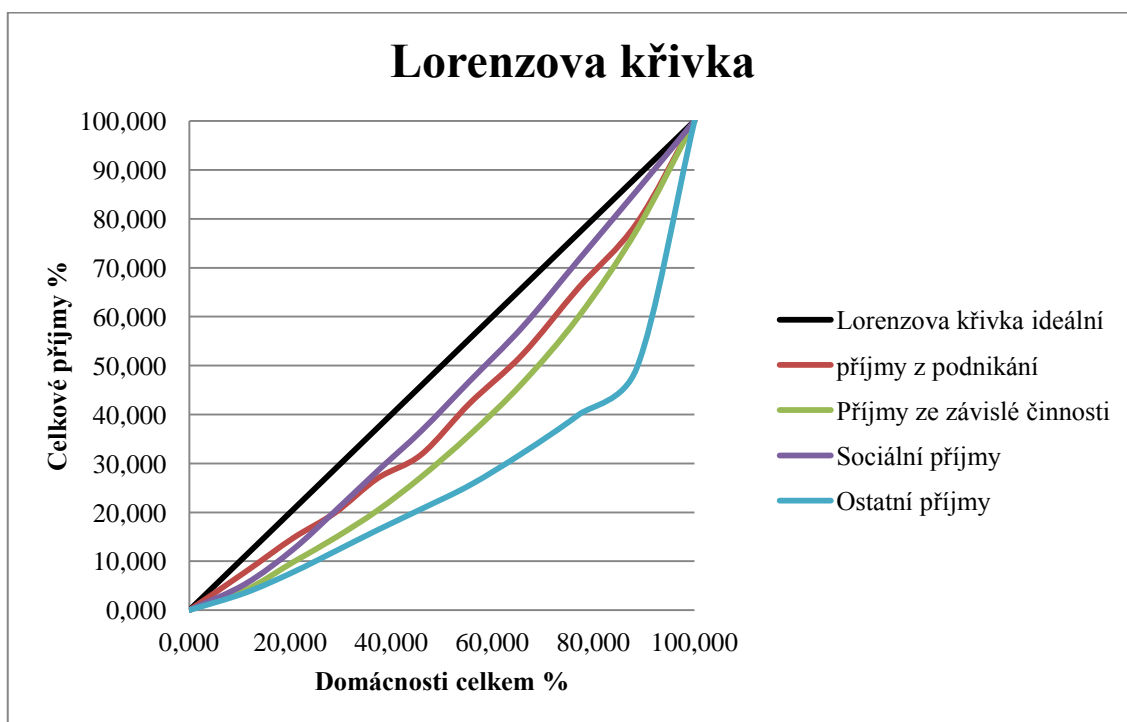

Zdroj: vlastní zpracování dat z ČSÚ (2012)

Ze zjištěných dat pro rok 2011 byla sestavena Lorenzova křivka, která je viditelná na grafu 5. Mírný rostoucí trend příjmové nerovnosti pokračoval i v roce 2011. Z grafu 5 je viditelné, že k většímu vychýlení křivky došlo v 1., 2. a ve 3. decilu. Poprvé v analyzovaném období v prvním decilu došlo k poklesu příjmů, tudíž následný rozdíl mezi prvním, druhým a třetím decilem se prohloubil více než v předešlých letech. V roce 2011 dosáhl rozdíl mezi 1. a 10. decilem nevyšší hodnoty, necelých 304 tis. Kč. Stagnace růstu ekonomiky se projevila na příjmech. Zatím co růst desátého decilu se projevil minimálně, hodnoty prostředních decilů 2. – 6. vzrostly. Tento konsekvant zapříčinil nárůst hodnot v příjmech ze závislé činnosti, sociální příjmy a především příjmy z ostatní činnosti ve zmiňovaných decilech. Největší propad nastal v příjmech plynoucích z podnikání.

V následujících grafech této kapitoly bude podrobněji probrána struktura nerovnosti příjmů a jejich vývoj v analyzovaném období.

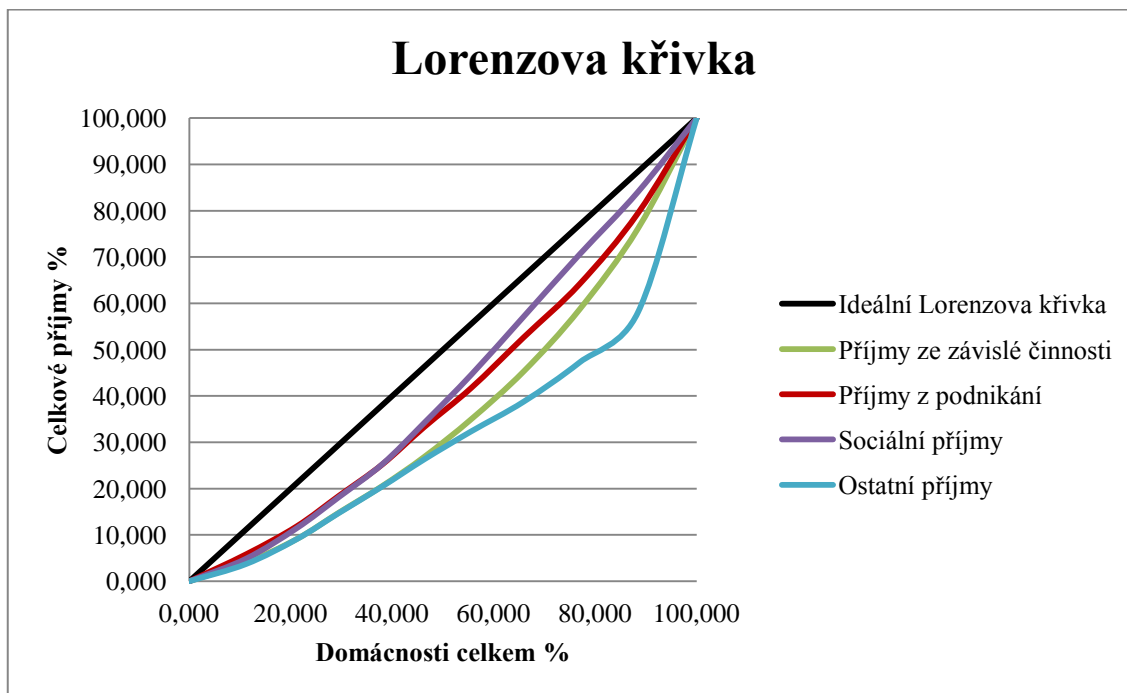
GRAF 6: LORENZOVA KŘIVKA PŘÍJMŮ Z PODNIKÁNÍ, PŘÍJMŮ ZE ZÁVISLÉ ČINNOSTI, SOCIÁLNÍ PŘÍJMY A OSTATNÍCH PŘÍJMŮ PRO ROK 2008

Zdroje: vlastní zpracování dat z ČSÚ (2009)

Jak je zjevné z grafu 6, tak největší podíl na nerovnost v rozdělení příjmů v roce 2008 mají ostatní příjmy. Složkou příjmů, která má opačný dopad na celkovou nerovnost příjmů, jsou sociální příjmy a nejvíce se přibližují ideální Lorenzově křivce. Ve sledovaném období, rok 2008 nejméně zatěžuje státní rozpočet, sociálními příspěvky. „Neurovnaná“ křivka příjmu z podnikání vznikla na základě neúměrných rozdílů příjmů v prvních pěti decilech a následujících dalších pěti decilech. Hodnoty do 5. decilu jsou nižší, od 6. decilu vzrůstají minimálně dvakrát tolik. Jak je zmíněno v kapitole 4, tento rok se vyznačoval hospodářským růstem a ekonomika se přibližovala k výsledkům zemí, které se řadí mezi ekonomicky vyspělé. Česká republika svou otevřeností ekonomiky vytvořila výborné prostředí pro podnikatelskou činnost a přilákala mnoho zahraničních investorů. To se projevilo na celkových příjmech domácností z podnikatelské činnosti, které dosahovaly nejvyšší hodnoty v analyzovaném období (139162 Kč).

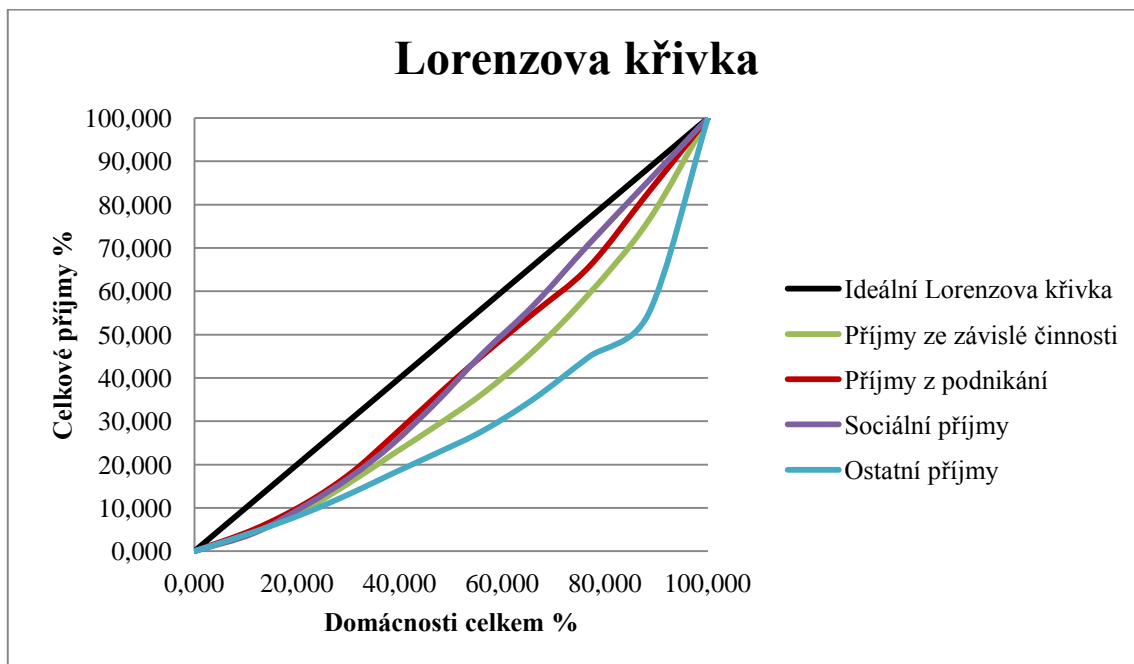
GRAF 7: LORENZOVA KŘIVKA PŘÍJMŮ Z PODNIKÁNÍ, PŘÍJMŮ ZE ZÁVISLÉ ČINNOSTI, SOCIÁLNÍCH PŘÍJMŮ A OSTATNÍCH PŘÍJMŮ PRO ROK 2009

Zdroj: vlastní zpracování dat z ČSÚ (2010)

V roce 2009 se česká ekonomika potýkala s recesí a došlo k velkému propadu české ekonomiky, která byla stejně jako celý zbytek vyspělého světa, postižena finanční krizí. Vliv těchto podnětů na strukturu příjmů je znázorněn v grafu 7. Za následek to mělo pokles příjmů z podnikání (0,11%), ostatních příjmů (10,43%) a nárůst sociálních příjmů (7,70%). Naopak podíl na celkových příjmech zvýšily příjmy ze závislé činnosti, které vzrostly o 4,7 % nežli v roce předešlém. Jak je zřejmé z Lorenzovy křivky pro sociální příjmy, nerovnost se zvýšila především v prvních čtyřech decilech. V následujících šesti decilech nerovnost klesala a přibližovala se ideální Lorenzově křivce. Mírně rostoucí charakter křivky měla Lorenzova křivka příjmů z podnikání. Vyšší nerovnost nastala především v 1. - 6. decilu, kde procentuální poměr mezi celkovými příjmy a počtem obyvatel byl vyšší. Následující decily téměř korespondovaly s decily v roce 2008. V ostatních příjmech při konfrontaci s rokem 2008 se nerovnost v jednotlivých decilech snížila. V roce 2009 došlo k mírnému vzrůstu příjmů ze závislé činnosti, která se projevila na mírném rostoucím trendu nerovnosti Lorenzovy křivky.

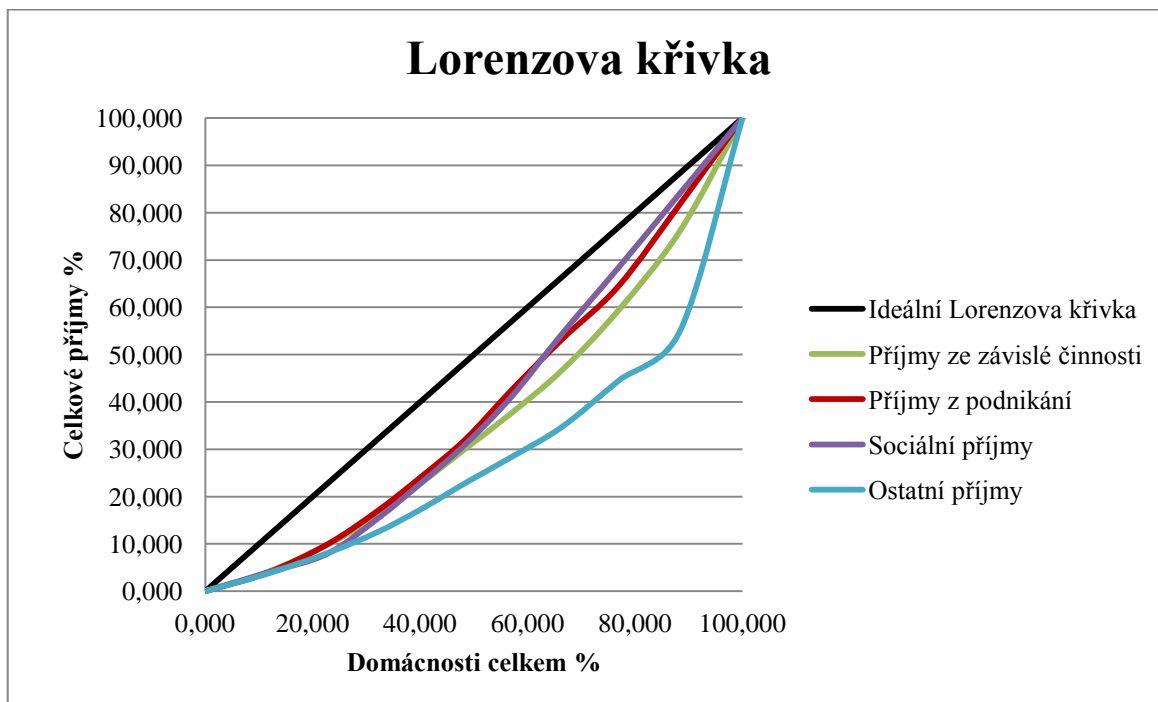
GRAF 8: LORENZOVA KŘIVKA PŘÍJMŮ Z PODNIKÁNÍ, PŘÍJMŮ ZE ZÁVISLÉ ČINNOSTI, SOCIÁLNÍCH PŘÍJMŮ A OSTATNÍCH PŘÍJMŮ PRO ROK 2010

Zdroj: vlastní zpracování dat z ČSÚ (2011)

Struktura příjmů domácností v roce 2010 je znázorněna v grafu 8. V tomto roce nastává pozvolný kladný vývoj ekonomiky v ČR. I nadále se ekonomika ocitá v hospodářské recesi, avšak v porovnání s vývojem v roce 2009, je v roce 2010 mírná změna k lepšímu. Dle dat ČSÚ bylo tempo růstu ekonomiky zhruba stejné jako v roce 2008. Tomu nasvědčuje růst příjmů ze závislé činnosti (2 %) a ostatních příjmů (5,5 %). Naopak dochází k poklesu příjmů z podnikání a růstu sociálních příjmů. Meziročně klesly o 4,4% a vzrostly o 4,3%. V podrobném rozboru příjmů ze závislé činnosti došlo ke zvětšení diference hodnot mezi prvním a následujícími decily. Rozdíl mezi prvním a desátým decilem je více jak 170 tis. Kč, nicméně Lorenzova křivka má stejný tvar a je takřka rovnocenná s výsledkem minulého roku. Sociální příjmy jsou taktéž téměř rovnocenné a korespondují s křivkou z roku 2009. Příjmy z podnikání, jak již bylo řečeno, klesly. Při komparaci křivek z roku 2009 a 2010 jsou viditelné minimální rozdíly ve tvaru křivky. V roce 2010 se více přiblížila ideálnímu rozdělení. Prohloubení nerovnosti v ostatních příjmech byly zapříčiněny vyššími rozdíly hodnot ve 4. a 5. decilu. K největšímu nepoměru mezi příjmy a počtem domácností došlo v 9. decilu.

GRAF 9: LORENZOVA KŘIVKA PŘÍJMŮ Z PODNIKÁNÍ, PŘÍJMŮ ZE ZÁVISLÉ ČINNOSTI, SOCIÁLNÍCH PŘÍJMŮ A OSTATNÍCH PŘÍJMŮ PRO ROK 2011

Zdroj: vlastní zpracování dat z ČSÚ (2012)

Nerovnosti v jednotlivých složkách příjmů domácností byly odrazem ekonomické situace v ČR v roce 2011. Jak již bylo uvedeno výše, ČR se potýká s problematikou finanční krize. Rok předešlý byl pro českou ekonomiku zásadní a to v ohledu, že se započal rostoucí trend hospodářství. Rostoucí trend následoval i v roce 2011, ale neměl tak rychlé tempo. Složky celkových příjmů: ostatní příjmy se navýšily o 1,8 %, sociální příjmy vzrostly o 10,6 %, příjmy ze závislé činnosti klesly o 4,0 %, příjmy z podnikání klesly o 0,4 %. V roce 2011 bylo zaznamenáno zvýšení nerovnosti rozdělení příjmů z podnikatelské činnosti. Zvýšení nerovnosti došlo ve 4. a 5. decilu. K mírnému nárůstu nerovnosti v sociálních příjmech nastalo ve stejných decilech jako u příjmů z podnikání a ostatních příjmů. Nárůst sociálních příjmů byly důsledkem především zvýšení dávek v hmotné nouzi a důchodového pojištění.

Při podrobnější komparaci v analyzovaném období je složka příjmů ze závislé činnosti téměř neměnná a výkyvy v nerovnoměrnosti rozdělení jsou minimální. K největším zaznamenaným výkyvům došlo v sociálních příjmech. Každým rokem se nerovnost zvyšovala. Příčinou zvyšování sociálních příjmů byla narůstající nezaměstnanost a finanční krize. Příjmová nerovnost v sociálních příjmech se nejvíce projevovala ve 2. – 4.

decilu. Příjmy z podnikání měly ve sledovaném období klesající charakter vyjma roku 2011. Ostatní příjmy, které v roce 2008 dosahovaly svého nejméně spravedlivého (nerovnoměrného) rozdělení příjmů, se s každým následujícím rokem více přibližovaly ideálnímu rozdělení. Lze říci, že se Lorenzova křivka ostatních příjmů stávala více „plošší“.

Příjmová nerovnost je ovlivněna celou řadou faktorů. Za příjmovou nerovností stojí často faktory, jako výše věku výdělečné osoby, profesionální zaměření, úroveň dosaženého vzdělání, atd. Velký vliv na nerovnosti v příjmech mají také transferové platby, které značně snižují rozdíl v nerovnoměrném rozdělení příjmů. Slabší sociální skupiny občanů jsou více dotovány sociálními přídatky a dalšími transferovými platbami. Naproti tomu ekonomicky silné obyvatelstvo je „diskriminováno“ nízkými nebo takřka žádnými transfery od státu.

Jedním z důsledků příjmové nerovnosti je klesající nebo stagnující výsledek hospodaření a dalším neméně podstatným důsledkem je tzv. „špatná nálada“ ve společnosti. Nerovnoměrnost v rozdělení příjmů má samozřejmě i vliv na nastávající generace, které touto problematikou budou zasaženy.

6.2. VÝDAJOVÁ NEROVNOST DOMÁCNOSTÍ V ČR (2008 – 2011)

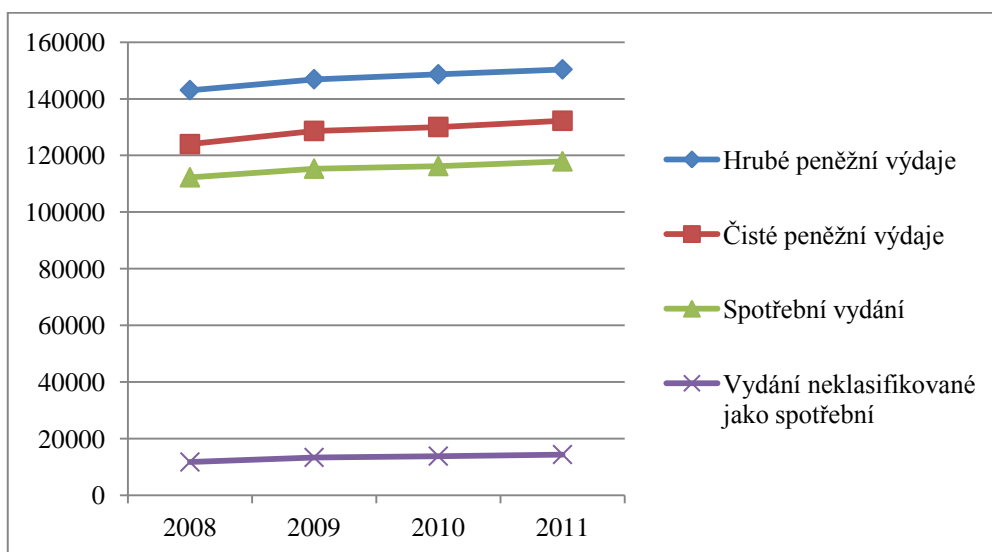
Strukturou této kapitoly a podkapitoly budou podrobné analýzy týkající se výdajů domácností a s tím spojená nerovnost mezi nimi.

V období let 2008 a 2009 došlo k růstu výdajů domácností. Stagnace růstu nastala v roce 2010 a posléze výdaje domácností v roce 2011 začaly klesat. Strmější nárůst výdajů nastal mezi roky 2008 a 2009. Zpomalení dynamiky růstu měla za následek finanční krize, která započala na konci roku 2008. Následný rok 2009 byl ovlivněn dopady krize a ČR se ocitla v recesi. Důležitý vliv na stagnaci a následnou klesající tendenci výdajů mají dva faktory. Prvním vnitřním faktorem ekonomiky je prohlubující se propad dynamiky

spotřeby domácností a za druhým vnějším faktorem je zpomalující se globální hospodářský růst.

Struktura výdajů domácností, která je použita v této analýze, se skládá z hrubého a čistého vydání, dále z výdajů na daně, spotřebního a nespotebního vydání, výdaji na zdravotní a sociální pojištění, dále vydání na potraviny, nápoje a veřejné stravování, vydání na průmyslové zboží, služby a platby a ostatní peněžní vydání. Na úroveň peněžního vydání mají velký vliv výše spotřebitelských cen, které se v průběhu sledovaného období měnily. Dále se musí brát ohled na rostoucí výše příjmů, ke kterým docházelo ve většině období. Pouze v roce 2011, jak je viditelné z grafu 1, došlo k poklesu příjmů na osobu, nicméně výdaje v tomto roce mírně stoupaly (graf 10).

GRAF 10: VÝVOJ HRUBÝCH A ČISTÝCH PENĚŽNÍCH VYDÁNÍ A STRUKTURY VYDÁNÍ NA SPOTŘEBU A NEKLASIFIKOVANÉ JAKO SPOTŘEBNÍ VYDÁNÍ (NA OSOBU)

Zdroj: vlastní zpracování z ČSÚ (2011)

Jak je zjevné v grafu 10, tak celkové vydání je především tvořeno spotřebním vydáním. Spotřební vydání i vydání neklasifikované jako spotřební vykazovalo rostoucí hodnoty. Nárůst během jednotlivých let se snižoval, což byla reakce na hospodářskou situaci v ČR. Největší podíl na spotřebním vydání zastupují položky výdajů na bydlení, energie, voda, paliva, potraviny a nealkoholické nápoje. Průměrně tvoří tyto dvě složky 21,325 % a 19,45% z celkového vydání.

Výdaje na konečnou spotřebu domácností lze podle účelu dělit do podskupin dle ČSÚ. Pro přehlednost jsou data uvedena v tabulce 3, která je přiložena v příloze.

6.2.1. OBJASNĚNÍ ZJIŠTĚNÝCH VÝSLEDKŮ

Při analýze výdajových nerovností domácností byly použity totožně jako v příjmové analýze, Gini a Theilův koeficient a Lorenzova křivka.

Ve výsledcích analýzy byly zjištěny kolísavé hodnoty v obou koeficientech (tabulka 3). Hodnoty Gini koeficientu výdajů byly nižší nežli v příjmových ukazatelích. To značí větší míru rovnoměrnosti rozdělení v peněžním vydání domácností.

TABULKA 2: HODNOTY GINIHO A THEILOVA KOEFICIENTU PENĚŽNÍCH VYDÁNÍ ZA ROK (2008 – 2011)

	Gini koeficient		Theil koeficient	
	Hrubé výdaje	Čisté výdaje	Hrubé výdaje	Čisté výdaje
2008	0,2189	0,1876	0,0773	0,0574
2009	0,2312	0,2011	0,0890	0,0679
2010	0,2218	0,1933	0,0840	0,0644
2011	0,2250	0,2008	0,0889	0,0712
průměr	0,2242	0,1957	0,0848	0,0652

Zdroj: vlastní zpracování dat z ČSÚ (2009, 2010, 2011, 2012)

Průměrná výše Gini koeficientu výdajů se pohybovala v hrubých výdajích 0,2242 a v čistých výdajích 0,1957. Na počátku roku 2008 byla ekonomická situace v ČR během analyzované doby nejvíce stabilní. V druhé polovině roku se v českém hospodářství začaly projevovat dopady finanční krize v eurozóně. Gini koeficient hrubého vydání, který měl v tomto roce hodnotu 0,2189, byl ovlivněn mnoha činiteli. Hrubé výdaje v tomto roce byly zatíženy především vysokým nárůstem cen základních potravin, dále nárůstem výdajů spojených s bydlením, především zvýšení cen za elektřinu a plyn. Neméně podstatným bylo zvýšení sazby DPH z 5% na 9%. Zvyšování cenové hladiny v roce 2008 mělo za přímý následek zvyšování vydání domácností, které bylo nejvíce zastoupeno spotřebním

vydáním. I přes zvyšující činitele vydání byla hodnota Gini koeficientu za sledované období nejnižší.

V roce 2009 se nerovnost v rozdělení výdajů prohlubovala. Gini koeficient se zvýšil o 1,23 %. Celkové vydání bylo shodně s předešlým rokem tvořeno převážně spotřebním vydáním. Růst nastal i ve výdajích, které nejsou klasifikovány jako spotřební. Největší procentuální zastoupení ve spotřebních vydáních na osobu mají výdaje na bydlení, vodu, energie a paliva, které se zvýšily v porovnání s minulým rokem o 1,5 %. Zvýšení bylo následkem prudkého růstu pohonných hmot a cen energií. V roce 2009 se ekonomická a finanční krize projevila na českých domácnostech v plném rozsahu. Stoupl počet nezaměstnaných osob, došlo k bankrotu mnoha firem a prohloubila se celková nejistota obyvatel. Následkem těchto faktorů bylo že, domácnosti začaly omezovat své výdaje a více se zaměřily na úsporu svých příjmů. Ale z důvodů druhé vlny zdražování a zvyšování inflace nemohlo dojít k poklesu výdajů domácností i při jejich větší úspornosti. Následující rok se projevil mírným oživením ekonomické situace.

V roce 2010 se Gini koeficient snížil na hodnotu 22,18 % a nerovnost ve výdajích měla klesající tendenci. Za snížením hodnoty stálo snižování zadlužování, snižující se míra nezaměstnanosti a mírný nárůst mezd. V hrubém vydání bylo důsledkem poklesu koeficientu vyrovnávání hodnot mezi jednotlivými decily. Především vlivem nárůstu výdajů v 1. decilu domácností poklesla rozdílnost s dalšími decily. I v tomto roce byla hlavní složkou z celkových vydání tzv. spotřební vydání, která se podílela z 89% na celkových vydáních. Výdaje byly především vynakládány na bydlení, palivo, elektřinu a vodu. Ty vzrostly na osobu o 0,3%. Mírný nárůst zaznamenala složka dopravy (o 0,2%).

V posledním sledovaném roce nerovnost výdajů domácností opět zvýšila, nicméně nárůst nebyl tak vysoký a Gini koeficient hrubých vydání se zvýšil pouze o 0,32%. Tato změna byla následkem snížení hodnoty výdaje v 1. decilu, ale naopak ve 2. decilu došlo k vyrovnání poměru výdajů k počtu domácností. Z hospodářského hlediska se v tomto roce české ekonomice dařilo, nicméně nebyly to tak velké úspěchy jako v minulém roce. Nezaměstnanost se podařila mírně snížit, vydání domácností rostla rychleji než příjmy. K mírnému nárůstu vydání přispěly meziroční nárůsty spotřebitelských cen, které se nejvíce projevily v bydlení, výživě a dopravě. Naopak pokles cen byl zřejmý u odívání, bytového vybavení a některých telekomunikačních služeb.

Theilův koeficient se během čtyř sledovaných let neměnil zásadním způsobem. Hodnoty se během let mírně kolísavě měnily. V roce 2008 byla hodnota nejnižší za celé analyzované období (0,0773). Theilův koeficient nesouladu říká, že z dosažených výsledků vyplývá minimální nerovnost ve vydání průměrných výdajů domácností. Výsledky vyplívají z provedené analýzy, kde se koeficient nesouladu hrubých výdajů pohyboval v rozpětí od 0,0773 – 0,0890.

Podrobnější analýza jednotlivých složek tvořících výdaje bude provedena níže. Následné zaměření analýzy bude na znázornění nerovnosti výdajů domácností pomocí Lorenzovi křivky, která přehledněji demonstuje výkyvy ve výdajích. Lorenzova křivka bude použita pro čistá i hrubá vydání, kde detailní rozbor provedených jednotlivých decilů ukáže nerovnosti, které měly zásadní vliv na výkyvy rovnoměrného rozdělení výdajů.

GRAF 11: LORENZOVA KŘIVKA HRUBÝCH A ČISTÝCH PENĚŽNÍCH VYDÁNÍ PRO ROK 2008

Zdroj: vlastní zpracování dat z ČSÚ (2009)

Hrubé výdaje v roce 2008 byly méně rovnoměrné než čisté výdaje. V hrubých výdajích je rozdíl mezi 1. a 10. decilem více než 219 tis. Kč. Největší nepoměr mezi částkou výdajů a počtem domácností je v 1., 2., 9. a 10. decilu. Odlišnost mezi těmito hodnotami se pohybuje v rozmezí od 3 – 8 %. Desátý decil je především ovlivněn

vysokým procentem výdajů na daních z příjmů a výdaje na sociální a zdravotní pojištění. Čistá peněžní vydání se podle Lorenzovy křivky přibližují k rovnoměrnosti. V čistých výdajích se nerovnost mezi jednotlivými decily vyrovnala díky odečtení daní z příjmů a výdajů na sociální a zdravotní pojištění. Díky tomu neměla hodnota desátého decilu v čistých výdajích, tak značný rozdílný odsup výdajů od ostatních decilů. Diference mezi 1. a 10. decilem klesla na 165 tis. Kč

GRAF 12: LORENZOVA KŘIVKA HRUBÝCH A ČISTÝCH PENĚŽNÍCH VYDÁNÍ PRO ROK 2009

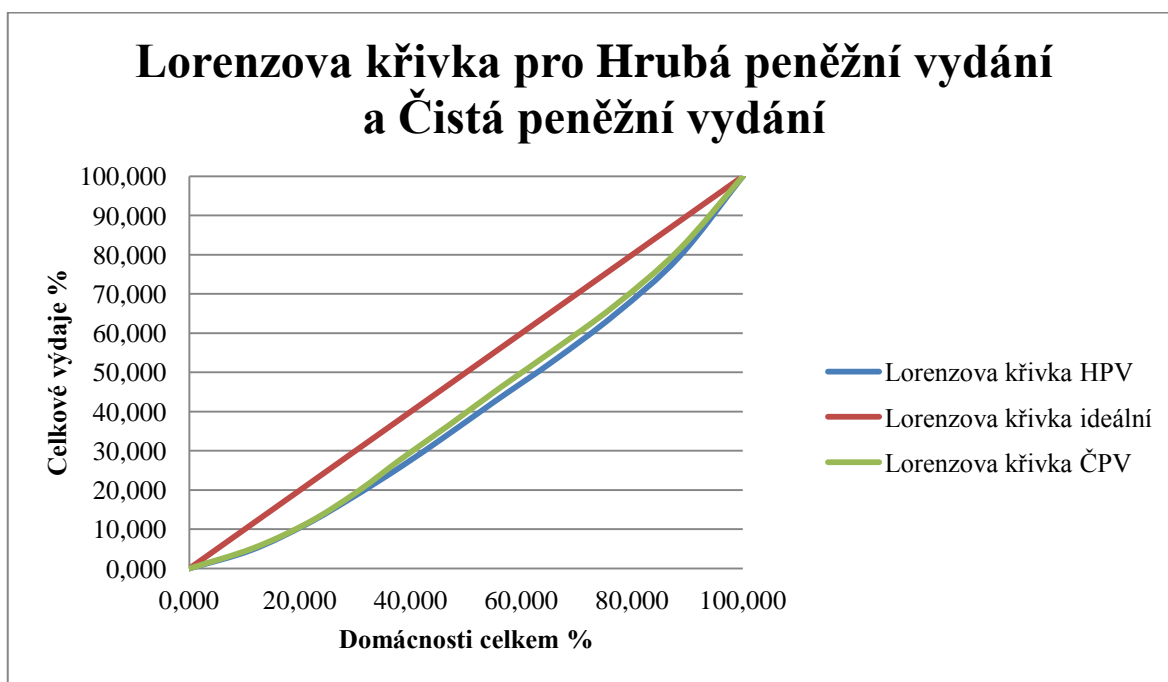

Zdroj: vlastní zpracování dat z ČSÚ (2010)

Rok 2009 se oproti minulému roku vyznačoval celkovým zvyšováním nerovnosti ve výdajích domácností. Ekonomické příčiny stojící za touto změnou byly uvedeny výše. Pokud se porovnájí výsledky Lorenzovy křivky z grafu 11 s grafem 12 lze vyvodit závěr, že v roce 2008 se křivka více přibližovala ideálnímu rozdělení výdajů. K prohloubení nerovnosti hrubých vydání v roce 2009 došlo následkem snížení výdajů v 1., 3., 5. decilu a zvýšením výdajů ve zbylých decilech. V celkovém součtu výdajů domácností došlo k mírnému zvýšení, nicméně důsledkem zvýšení hodnot byl meziroční nárůst cen. Značné zvýšení rozdílu mezi prvním a desátým decilem v hrubých výdajích bylo v tomto roce o 14,6 %. Na čisté výdaje měl vliv nárůst daní z příjmů a snížení výdajů na sociální a

zdravotní pojištění. Pokles ve výdajích na sociální a zdravotní pojištění nastal ve všech deseti decilech. Ke stejné změně, ale v opačných hodnotách, došlo ve výdajích z daní z příjmu. Vyjma šestého decilu, u kterého výdaje klesly.

GRAF 13: LORENZOVA KŘIVKA HRUBÝCH A ČISTÝCH PENĚŽNÍCH VÝDAJŮ PRO ROK 2010

Zdroj: vlastní zpracování dat z ČSÚ (2011)

Z grafu 13 vyplývají zjištěné výsledky pro sledovaný rok 2010. Míra nerovnosti hrubých a čistých výdajů domácností klesla, nicméně neklesla natolik, aby se vyrovnala roku 2008. Úspora výdajů domácností pokračovala i v tomto roce. Ke snížení nerovností přispělo větší vyrovnání mezi decily. Hrubé výdaje v 1. decilu se zvýšily a v 10. decilu se snížily. Ostatní decily notně snížily procentuální nerovnováhu poměru výdajů ku počtu domácností. Jedním z vlivů hrajících podstatnou roli mají výdaje na daň z příjmů. Zatím co v desátém decilu dochází k poklesu výdajů, u prostředních decilů se výdaje zvyšují. Ve výdajích na sociální a zdravotní pojištění byly minimální změny. K progresivnímu chování decilů došlo v prvních pěti decilech a v posledních dvou decilech. Degresivní vývoj zaznamenal šestý, sedmý a osmý decil domácností. V čistých výdajích došlo k viditelným změnám ve třech decilech. První dva decily zvýšily své výdaje. Desátý decil snížil své vydání, což bylo zapříčiněno snížením daní z příjmů.

GRAF 14: LORENZOVA KŘIVKA HRUBÝCH A ČISTÝCH PENĚŽNÍCH VYDÁNÍ PRO ROK 2011

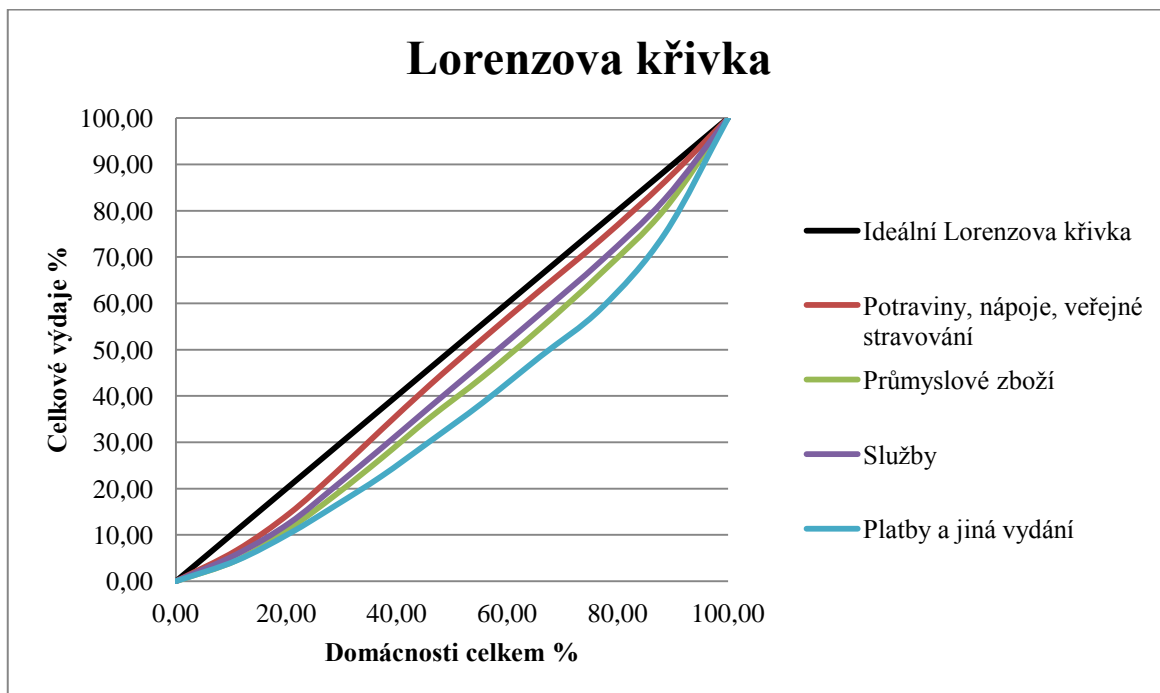

Zdroj: vlastní zpracování dat z ČSÚ (2012)

Tempo výdajových nerovností má klesající tendenci. I přes střídající se hodnoty s každým rokem, ve kterém nastal růst nerovnosti, dosažená výše nepřekračovala minulou rostoucí hodnotu. V jediném roce 2011 křivka čistých výdajů přesahovala křivku hrubých výdajů (graf 14). Hrubá peněžní vydání se v roce 2011 mírně zvýšila. Hrubé výdaje domácností narostly o 2,2 %. Čisté výdaje se zvýšily o 2,9 %. V komparaci s minulým rokem výdaje na daň z příjmu i výdaje na zdravotní a sociální pojištění klesly. Ve struktuře výdajů z daně z příjmů úbytek nastal především v 5. až 7. decilu. Ve zdravotním a sociálním pojištění došlo ke klesajícím změnám v 1. decilu a následně i v posledních čtyřech decilech rozdělení. K vyrovnání míře nerovnosti mezi hrubými a čistými výdaji, jak je patrné z grafu 14, došlo v pátých decilech domácností. Od tohoto bodu střetu výdajů byla čistá vydání rovnoměrněji rozdělená nežli hrubá vydání.

Následující grafická znázornění Lorenzovi křivky budou zaměřena na výdaje rozdělené podle druhu vydání. Jaká míra nerovnosti je mezi jednotlivými výdaji. Dle druhu vydání jsou výdaje rozdělené na výdaje na potraviny, nápoje a veřejné stravování, průmyslová zboží, služby a platby a jiná vydání.

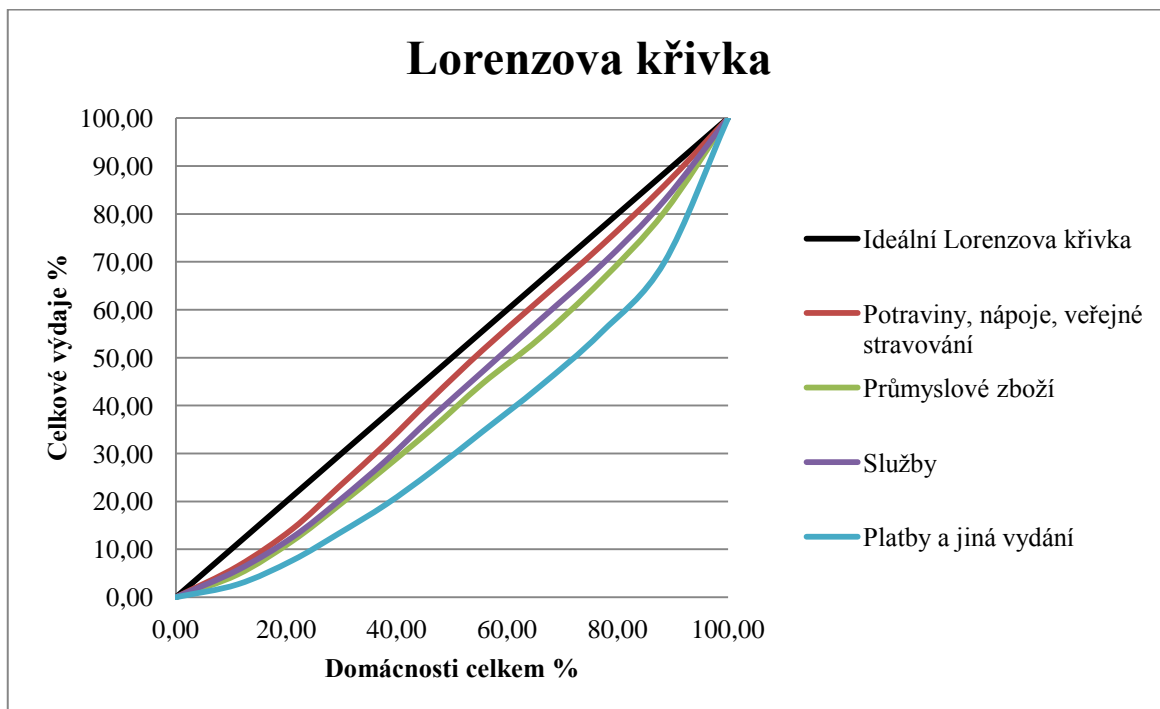
GRAF 15: LORENZOVA KŘIVKA VYDÁNÍ DOMÁCNOSTÍ PRO ROK 2008 (DĚLENÍ DLE DRUHU VYDÁNÍ)

Zdroj: vlastní zpracování dat z ČSÚ (2009)

Ve složce výdajů za potraviny, nápoje a veřejné stravování je nejvíce nerovnoměrné vydání ve druhém decilu. Ostatní decily nemají hlubší nerovnosti ve výdajích a spíše se křivka přibližuje ideální. Dalšími křivkami, které se řadí spíše mezi ty křivky s vypovídající hodnotou větší rovnosti ve výdajích, jsou Lorenzova křivka služeb a průmyslového zboží. Služby ve výdajích zastupují větší procento z celkových výdajů nežli průmyslové zboží. Nicméně jejich rozdělení je více rovné a nevznikly mezi decily navzájem větší procentuální nerovnosti. V průmyslovém zboží je největší rozdíl poměru nerovnosti mezi 1. a 10. decilem. Ostatní decily jsou víceméně vyrovnané. Značné „vyboulení“, které je patrné z grafu 16, je viditelné na Lorenzově křivce plateb a jiných vydání. Rostoucí tendence nerovnosti se s každým decilem zvyšovala. Svého maxima dosáhla v 7. a 8. decilu.

GRAF 16: LORENZOVA KŘIVKA VYDÁNÍ DOMÁCNOSTÍ PRO ROK 2009 (DĚLENÍ DLE DRUHU VYDÁNÍ)

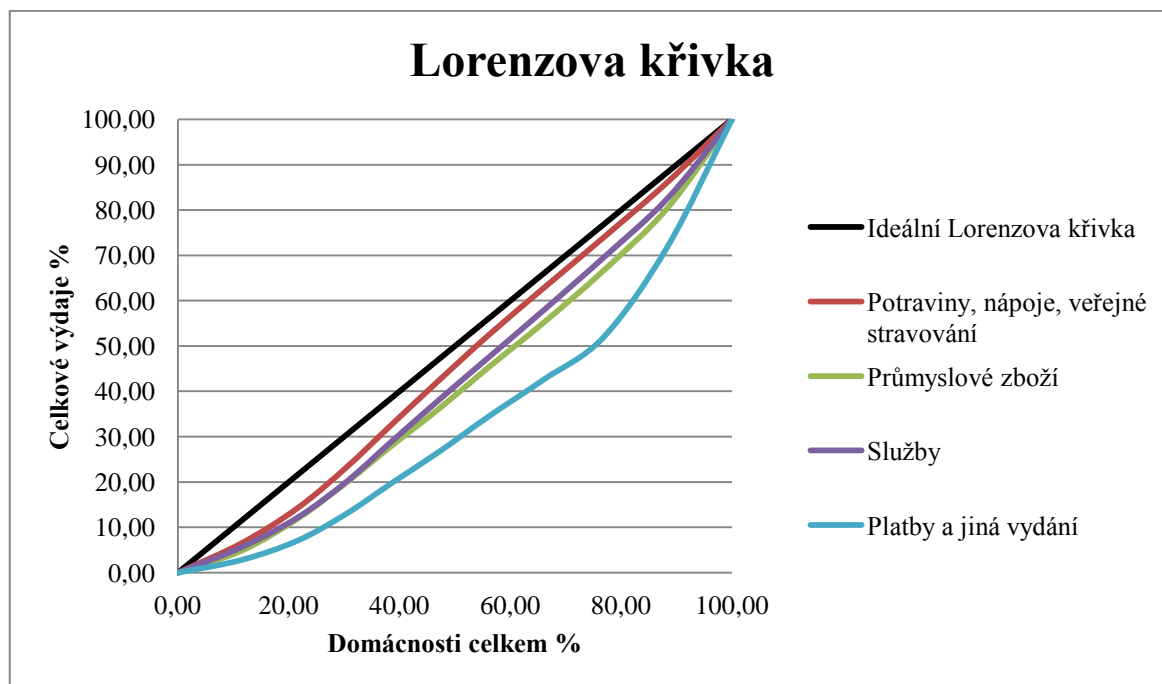

Zdroj: vlastní zpracování dat z ČSÚ (2010)

Nerovnost ve výdajích domácností se zvýšila, což je viditelné v grafu 16. Ve všech analyzovaných složkách výdajů došlo k většímu odklonu od ideální Lorenzovy křivky. Tento jev je následkem finanční a ekonomické krize, která se započala projevovat na českém hospodářství od konce roku 2008. Navýšení celkových výdajů v jednotlivých složkách je důsledkem zvyšování cen v průběhu roku. Domácnosti své výdaje na potraviny, nápoje a veřejné stravování omezily. Naproti tomu výdaje na průmyslové zboží navýšily. K růstu došlo především v nejnižších dvou výdajových skupinách. V následujících decilech se výdaje na průmyslové zboží omezovaly. Služby v roce 2009 zaujímaly větší část z celkových výdajů nežli v minulém roce. Procentuální nerovnost mezi jednotlivými decily výdajů a počtem domácností byla téměř totožná s rokem 2008. Platby a jiná vydání svůj nejvzdálenější bod od ideální Lorenzovy křivky mají v 8. decilu. Nerovnoměrné rozdělení výdajů za platby a jiná vydání se prohloubilo.

Vývoj jednotlivých složek výdajů v následujícím roce je viditelný v grafu 17. Nerovnost výdajů domácností se snížila. Tento závěr je potvrzen zjištěnými výsledky výpočtu Gini a Theilova koeficientu, které jsou uvedeny výše.

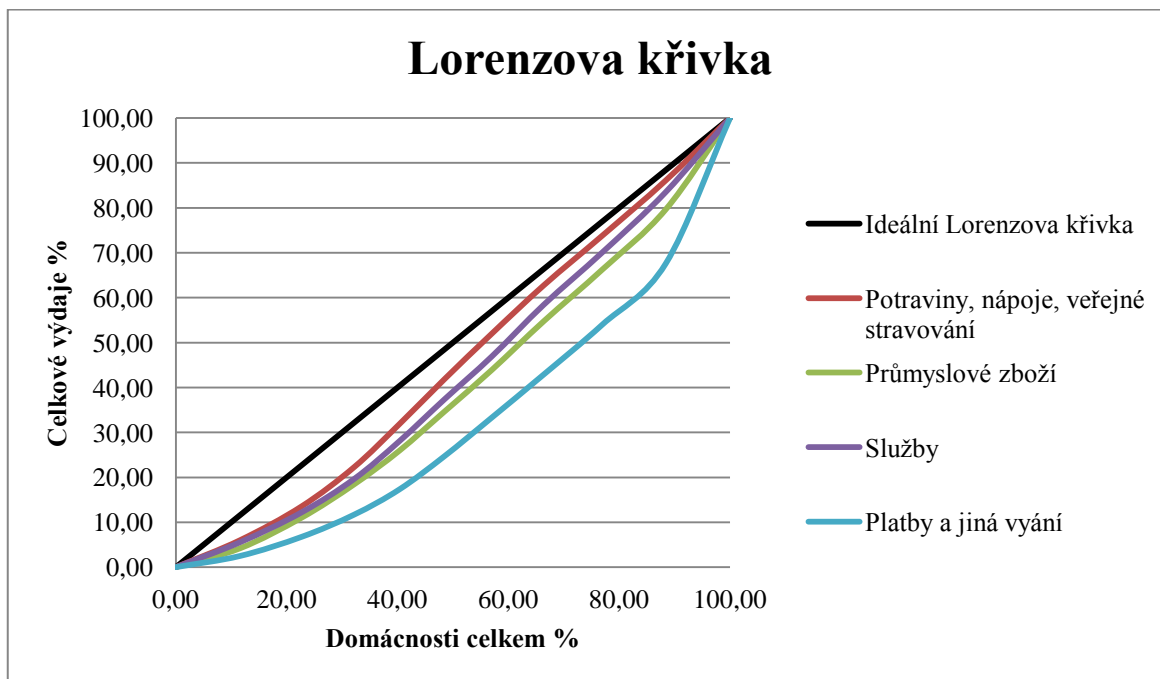
GRAF 17: LORENZOVA KŘIVKA VYDÁNÍ DOMÁCNOSTÍ PRO ROK 2010 (DĚLENÍ DLE DRUHU VYDÁNÍ)

Zdroj: vlastní zpracování dat z ČSÚ (2011)

V roce 2010 mírné zvýšení vydání domácností zaznamenaly potraviny, nápoje a veřejné stravování, dále pak výdaje za služby. Naopak celkový pokles se dostavil u průmyslového zboží, plateb a jiného vydání. Značnější vyšší rovnosti ve výdajích za potraviny, nápoje a veřejné stravování bylo zaregistrováno u druhé poloviny decilů. Lorenzova křivka služeb je na počátku totožná s křivkou průmyslového zboží. Ve 4. decilu se služby přibližují více rovnoměrnosti a v následujících decilech jsou křivky služeb a průmyslového zboží rovnoběžné. Značný odstup mezi křivkami zaujímají platby a jiná vydání. Nejhlubší úroveň nerovnoměrného rozdělení výdajů bylo zpozorováno v 8. decilu rozdělení.

GRAF 18: LORENZOVA KŘIVKA VYDÁNÍ DOMÁCNOSTÍ PRO ROK 2011 (DĚLENÍ DLE DRUHU VYDÁNÍ)

Zdroj: vlastní zpracování dat z ČSÚ (2012)

Jak je patrné z grafu 18, tak nerovnost v jednotlivých vydáních domácností vykazovala nárůst u všech položek. Tento zvrát můžeme přisuzovat nárůstu spotřebních cen a k mírnému „povolení“ krize. Změna se uskutečnila předně v prvních pěti decilech. Tedy ve skupinách s nižšími výdaji. Ve druhé skupině rozdělení se zvrát ke zvýšení nerovnosti výdajů nekonal. Horní část decilového rozdělení je méně náchylnější ke změnám ve výdajích.

7. DISKUZE

Příjmová a výdajová nerovnost je komplexním „zrcadlem“ sociálního, politického a ekonomického vývoje daného státu. V některých státech světa jsou enormní rozdíly v příjmech. Zatímco, část obyvatel žije v přepychu, tak druhá část stojí na hranici chudoby.

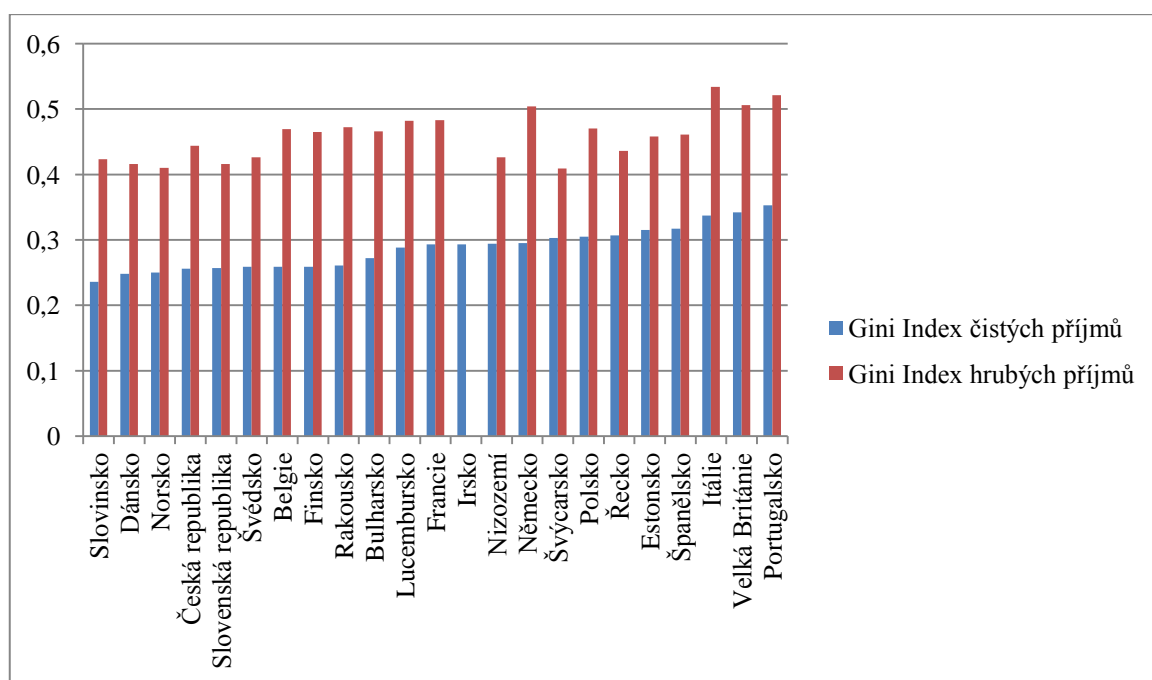
Provedená analýza příjmové nerovnosti v ČR deklarovala nízkou hodnotu Gini a Theilova indexu v čistých příjmech. Obdobné hodnoty lze najít ve studiích Zaidiho (2009), který využíval k porovnání nerovnosti v příjmech Gini a Theilův koeficient. Analýza byla provedena na státech střední Evropy a Pobaltských státech. Z jeho výsledků vyplývá, že v roce 2006 dosahovala hodnota Gini koeficientu v ČR (0,27) a řadila se tak spolu se Slovinskem (0,26) ke státům ve střední Evropě a v Pobaltí s nejnižší hodnotou příjmové nerovnosti. Průměrná hodnota Gini koeficientu vyplývající provedené analýzy v této BP v letech 2008 - 2011 dosahovala v čistých příjmech 0,22. Z tohoto porovnání vycházejí závěry, že příjmová nerovnost v ČR od roku 2006 poklesla. Tento výsledek potvrzuje výpočet Theilova koeficientu, který se dle zjištěných výpočtů pohyboval v průměru sledovaných let okolo 0,0822. Theilův index dle Zaidiho v ČR dosahoval hodnoty (0,119) a spolu s Rakouskem (0,113), Dánskem (0,112), Švédskem (0,109) a Slovinskem (0,097) patřila ČR mezi nejlépe postavené země ku ostatním státům ve střední Evropě.

Naopak, do okruhu oblastí států deklarující největší příjmovou nerovnost, se podle šetření prognostického ústavu v Bratislavě (2007) řadí tyto oblasti: Latinská Amerika a Karibik, Asie a východní státy Evropy. Analýzou příjmové nerovnosti se zabývalo i OECD (2011) podle kterého, ze statistických dat pořízených v roce 2008 vyplývá, že růstový trend nerovnosti v příjmech postihl i státy s jinak nízkými hodnotami Gini koeficientu. Tím jsou myšleny státy jako Dánsko (0,25), Norsko (0,22), Německo (0,30) a ostatní severské státy. Naproti tomu mezi státy, u kterých byl zaznamenán pokles hodnot, z jinak vysokých čísel byly například Bulharsko (0,27), Turecko (0,41), Řecko (0,34) a Mexiko.

Milanovic (2012), který se zaměřoval na globální nerovnosti v příjmech, upozornil, že se musí při výpočtech brát zřetel na role velkých a početných států (Čína, Indie), které nerovnost značně ovlivňují. Dle jeho výsledků lze konstatovat, že příjmová nerovnost ve světě bez Číny a Indie není tak hluboká. Celková světová nerovnost v příjmech je větší nežli v Brazílii, USA.

Jako shrnutí výše uvedených analýz jsou uvedeny hodnoty Gini indexu pro některé Evropské státy (graf 19). Údaje o příjmové nerovnosti domácností jednotlivých států byly získány z veřejné statistické databáze OECD. Jak je zjevné z grafu 19, tak hodnoty čistých příjmů jsou téměř vyrovnané. Státy s největší příjmovou nerovností v čistých příjmech jsou především Itálie, Velká Británie a Portugalsko. Česká republika se řadí mezi státy s nízkou hodnotou Gini koeficientu. Z výsledků provedené analýzy v této BP vyplývají závěry, že hodnota příjmové nerovnosti v domácnostech v ČR se s každým následujícím rokem snižovala. V tomto ohledu lze ČR zařadit mezi státy s nízkým procentem rozdílnosti příjmů domácností. Obdobný trend lze sledovat u států Slovinska, Dánska, Švédska, atd.

GRAF 19: GINIHO INDEX HRUBÝCH A ČISTÝCH PENĚŽNÍCH PŘÍJMŮ PRO EVROPSKÉ STÁTY PO ROCE 2000

Zdroj: OECD (2011)

Hodnoty Gini indexu hrubých příjmů markantně převyšují hodnoty čistých peněžních příjmů (graf 19), což obdobně platí pro výsledky dle provedené analýzy v ČR. Hrubé příjmy domácností nejsou sníženy o daně a sociální a zdravotní poplatky. Viditelné jsou rozdílnosti v zatížení domácností daněmi, sociálními a zdravotními poplatky. Mezi státy s příznivějším stejnoměrným příjmovým rozdělením patří Švýcarsko a ze

severnějších států Evropy Dánsko a Norsko. Česká republika se řadí mezi státy dosahujících průměrných hodnot.

Pro nedostatek datových zdrojů ve výdajové nerovnosti domácností nelze uvést komparaci výsledků vlastní analýzy s ostatními zeměmi.

8. ZÁVĚR

V závěru této práce budou shrnuty dosažené výsledky této problematiky a uvedeny nejdůležitější poznatky získané během analýzy. Cílem této bakalářské práce bylo vytvořit analýzu příjmové a výdajové nerovnosti domácností v ČR v období od roku 2008 až 2011. Především kvantifikace Gini a Theilova koeficientu a vykreslit Lorenzovu křivku. Dalším stanoveným cílem bylo uvést podněty, které hrají důležitou roli na výsledky nerovností.

Závěrem lze konstatovat, že hodnoty Gini koeficientu příjmů mají klesající tendenci. S každým následujícím rokem se výše Gini indexu snížila více jak o půl procenta. Proto lze uvést, že příjmová nerovnost v ČR se snižuje a s každým následujícím rokem se přibližuje ideálnímu rozdělení. Toto konstatování potvrzuje vývoj hodnot Theilova indexu příjmů. Totožně, jako výše zmiňovaný Gini index, měl Theilův index nesouladu klesající trend. Hodnota výsledku se přibližovala 0. Interpretace výsledku Theilova indexu říká, že domácnost v ČR s každým dalším rokem obdržela příjem, který se přibližoval průměrnému. Diferenciace v příjmech domácností se od roku 2008 snižovala.

Celkové příjmy domácností jsou převážně tvořeny z příjmů plynoucích ze závislé činnosti a příjmů sociálních. V příjmech ze závislé činnosti docházelo k růstu především ve druhé polovině rozdělení decilů. Tedy k domácnostem s vyššími příjmy. Naopak nárůst sociálních transferů ovlivnil zejména první polovinu decilů. Do domácností nižší příjmové skupiny plynuly větší částky podpory transferových plateb od státu. Účel transferových plateb je tedy vyrovnávání příjmové nerovnosti v domácnostech v ČR.

Jak bylo uvedeno v této bakalářské práci, tak české hospodářství procházelo v jednotlivých letech vývojem. Na počátku roku 2008 české hospodářství zaznamenalo ekonomický růst. Následně na konci roku 2008 se promítla do vývoje české ekonomiky finanční a ekonomická krize, která poté určovala další kroky ve vývoji ekonomické situace. Z důvodu krize, byly přijaty jisté protikrizové plány, které zásadním vlivem ovlivnily výši příjmů domácností.

Při analýze výdajů domácností v ČR se dospělo k takovýmto závěrům. Výdajová nerovnost posuzována pomocí Gini a Theilova indexu dosahovala mírného kolísání.

Hodnoty obou indexů měly stejný trendový charakter. V roce 2008 byla výše koeficientů nejnižší za sledované období. V následujícím roce se zvýšila. Rok 2010 zaznamenal pokles a v posledním sledovaném roce hodnota obou indexů mírně vzrostla. Je nutné konstatovat, že hodnota Gini koeficientu výdajů byla podstatně nižší nežli dosažené výsledky v příjmech domácností.

Největší podíl na výdajích domácností zastávalo spotřební vydání, které tvořilo více jak 90% z celkových výdajů. Ta zbylá 10 % část výdajů byla vynakládána na vydání, které není klasifikované jako spotřební. Z podrobnějšího hlediska byla složka výdajů domácností tvořena z nejšířší části především výdaji na průmyslové zboží a služby.

Nerovnosti ve výdajích byly stejně jako nerovnosti v příjmech ovlivněny vnitřními a vnějšími faktory. Vnitřním faktorem lze označit hospodářskou situaci v ČR, která je z větší části ovlivněna v rámci globalizace vnějšími faktory, tedy ekonomickou situací v mezinárodním měřítku. Jako odezvou domácností na tyto podněty byla klesající tendence výdajů domácností. Domácnosti omezily svou spotřebu a začaly tvořit větší úspory. I když hodnota celkových výdajů v každém sledovaném roce narůstá, je to následkem meziroční změny nárůstu cen a změnami v daňovém systému.

Příjmová a výdajová nerovnost domácností v ČR je zajímavým a otevřeným tématem, ve kterém je značný prostor pro další analýzy a studie.

9. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- BARTOŠOVÁ, Jitka a Michal NOVÁK. (2010). Income and expenditure of Czech households. Bratislava: Slovak University of Technology in Bratislava, volume 3 (2010), number 3. ISSN 1337-6365. Dostupné z:
http://www.journal.aplimat.com/volume_3_2010/Journal_volume_3/Number_3/Bartosova_Novak.pdf
- BRČÁK, Josef a Bohuslav SEKERKA. (2010). *Mikroekonomie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 261 s. ISBN 978-80-7380-280-6.
- BUCHTA, Miroslav. (2003). *Scientific papers of the University of Pardubice. Series D. Faculty of Economics and Administration: Nerovnosti v důchodech*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2003/08, D. ISSN 1211-555X. Dostupné z:
<http://dspace.upce.cz/handle/10195/32346>
- ČNB. (2012). Analýza dopadů fiskálních opatření v ČR v letech 2001–2011. [online], [cit. 2012-12-27]. Dostupné z:
http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2012/2012_I/boxy_a_prilohy/zoi_2012_I_box_3.html
- EUROSTAT. (2011). Statistiky příjmového rozdělení. [online], [cit. 2013-02-1]. Dostupné z:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Income_distribution_statistics/cs
- FAO. (2006). Describing Income Inequality: Theil Index and Entropy Class Indexes. [Online], [cit. 2012-06-27]. Dostupné z:
http://www.fao.org/docs/up/easypol/445/theil_index_051en.pdf
- FAO. (2006). Policy impacts on inequality by income sources. [Online], [cit. 2012-10-29]. Dostupné z:
http://www.fao.org/docs/up/easypol/446/decomp_inequlty_by_source_053en.pdf
- JINDROVÁ, Andrea, Marie PRÁŠILOVÁ a Rudolf ZEIPALT. (2008). *Statistika I*. Vyd. 1. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 175 s. ISBN 978-80-213-1839-7

- LAPÁČEK, Michal. (2007). Ekvivalenční stupnice a příjmová nerovnost. VŠE. Dostupné z: <http://nf.vse.cz/download/veda/workshops/inequality.pdf>. Workshop. VŠE.
- LERMAN, Robert I. a Shlomo YITZHAKI. (1985). Income Inequality Effects by Income Source: A New Approach and Application to the United States. *Review of Economics and Statistics*, 67 (1), str. 151- 156. Dostupné z: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/1928447?uid=3737856&uid=2&uid=4&sid=21101736344711>
- MALÁ, Zdeňka a Gabriela ČERVENÁ. (2012). Analysis of income inequality of Czech households. *Ekonomická revue - Central European Review of Economic Issues*. Roč. 15, č. 1, s. 5-14. ISSN 12123951. DOI: 10.7327/cerei.2012.03.01. Dostupné z: <http://www.ekf.vsb.cz/miranda2/export/sites-root/ekf/cerei/cs/okruhy/cisla/vol15num1/dokumenty/VOL15NUM01PAP01.pdf>
- MALÁ, Zdeňka a Gabriela ČERVENÁ. (2012). The relation and development of expenditure inequality and income inequality of Czech households. *Economic annals*. Roč. 57, č. 192, s. 55-78. ISSN 0013-3264. DOI: 10.2298/EKA1292055M. Dostupné z: <http://www.doiserbia.nb.rs/Article.aspx?ID=0013-32641292055M>
- MAREK, Luboš. (2010). Analýza vývoje mezd v ČR v letech 1995-2008. *Politická ekonomie*. Praha: VŠE, roč. 2010, č. 2. ISSN 0032-3233. Dostupné z: <http://www.vse.cz/polek/abstrakt.php3?IDcl=726>
- MILANOVIC, Branko. (2009). Global Inequality and the Global Inequality Extraction Ratio : The Story of the Past Two Centuries. © World Bank. Dostupné z: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/4237> License: Creative Commons Attribution CC BY 3.0.
- MILANOVIC, Branko. (2012). Global Income Inequality by the Numbers : in History and Now. © World Bank, Washington, DC. Dostupné z: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/12117> License: CC BY 3.0 Unported.
- NERV. (2009). Závěrečná zpráva Národní ekonomické rady [online], [cit. 2013-02-13]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/zaverecna-zprava-narodni-ekonomicke-rady-vlady-nerv-61645/>

- NETRDOVÁ, Pavlína a Vojtěch NOSEK. (2009). Přístupy k měření významu geografického rozměru společenských nerovnoměrností. In: *Sborník ČGS* [online], [cit. 2012-12-27]. 114. Dostupné z: http://web.natur.cuni.cz/~nosek6/admin/volne/Netrdova_Nosek_2009.pdf
- NOVOTNÝ, Josef a Vojtěch NOSEK. (2007). Regionální dimenze sociálně-ekonomických nerovností v Česku: pojetí, měření, empirie. In: *Česká geografie v prostoru: sborník příspěvků z XXI. sjezdu České geografické společnosti*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, s. 9. Dostupné z: http://web.natur.cuni.cz/~nosek6/admin/volne/CB_conf.pdf
- *Občanský zákoník*. Právní stav ke dni 1. dubna 2009. Praha: Beck, 2009. ISBN 978-807-4001-345.
- OECD. (2011). How's life?: measuring well-being. Paris. OECD, c2011, 282 p. ISBN 92-641-2116-1. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/3011061e.pdf?expires=1361803974&id=id&accname=ocid57016075&checksum=CD877334E8AFAA6831DEBF0AEC256189>
- OECD. (2008). Policy brief: Economic survey in the Czech republic. Paris. OECD. Dostupné z: <http://www.oecd.org/economy/surveys/49028878.pdf>
- OECD. (2010). Policy brief: Economic survey in the Czech republic. Paris. OECD. Dostupné z: <http://www.oecd.org/economy/surveys/49028878.pdf>
- OECD. (2011). Policy brief: Economic survey in the Czech republic. Paris. OECD. Dostupné z: <http://www.oecd.org/economy/surveys/49028878.pdf>
- ŘEHÁKOVÁ, Blanka. (1998). Sociologický časopis: Vývoj představ o spravedlivém příjmu. Praha: Sociologický ústav AV ČR, XXXVI, č. 1. ISSN 0038-0288. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/cs/issue/78-sociologicky-casopis-1-1998/1373>
- ŘEHÁKOVÁ, Blanka. (2000). Sociologický časopis: Jak vnímáme příjmové nerovnosti a jaké bychom je chtěli mít. Praha: Sociologický ústav AV ČR, XXXVI, č. 1. ISSN 0038-0288. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/e044a47a6f902025a8ec3474e57d791a1c9a7011_389_023REHAK.pdf

- SAV. (2007). Edícia Pracovné materiály [online]. Bratislava: Prognostický ústav SAV, 2007[cit. 2013-02-20]. ISBN 0862-9137. Dostupné z:
http://www.prog.sav.sk/publ/2007/pm2_2007.pdf
- TRBOLA, Robert a Tomáš SIROVÁTKA. (2006). Efektivnost sociálních transferů při eliminaci chudoby v České republice [online]. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 53 s., [27] s. příl. [cit. 2012-06-04]. ISBN 80-870-0702-6. Dostupné z:
http://praha.vupsv.cz/fulltext/vz_184.pdf
- VEČERNÍK, Jiří. (1998). *Občan a tržní ekonomika: Příjmy, nerovnost a politické postoje v české společnosti*. 1.vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 327 s. ISBN 80-710-6235-9.
- VLÁDA. (2011). Investice pro evropskou konkurenceschopnost: Příspěvek České republiky ke Strategii Evropa 2020: Národní program reforem České republiky [online]. 2011[cit. 2013-02-15]. Dostupné z:
<http://www.vlada.cz/scripts/file.php?id=92896>
- ZAIDI, Salman. (2009). Main Drivers of Income Inequality in Central European and Baltic Countries : Some Insights from Recent Household Survey Data. © World Bank. Dostupné z: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/4016> License: Creative Commons Attribution CC BY 3.0.

Internetové stránky:

- Ministerstva financí ČR <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/>
- Ministerstva práce a sociálních věcí ČR <http://www.mpsv.cz/cs/>
- Český statistický úřad www.czso.cz
- Finanční správa <http://cds.mfcr.cz/cps/rde/xchg/cds/>
- <http://www.worldbank.org/>
- <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>
- <http://www.financninoviny.cz/>
- www.ihned.cz

10. PŘÍLOHY

TABULKA 3: VÝDAJE NA KONEČNOU SPOTŘEBU DOMÁCNOSTÍ PODLE ÚČELU – NÁRODNÍ POJETÍ (DATA JSOU UVEDENA V BĚŽNÝCH CENÁCH V MIL.KČ)

COICOP	2008	2009	2010	2011
1000 POTRAVINY, NEALKOHOLICKÉ NÁPOJE	284747	271150	275095	287025
1100 Potraviny	254652	239888	245148	256153
1200 Nealkoholické nápoje	30095	31262	29947	30872
2000 ALKOHOLICKÉ NÁPOJE, TABÁK	148902	166972	176759	183868
2100 Alkoholické nápoje	66310	77768	84544	86462
2200 Tabák	72505	79057	81348	85282
2300 Narkotika	10087	10147	10867	12124
3000 ODÍVÁNÍ A OBUV	76675	63588	61412	61805
3100 Odívání	57603	46605	45860	45721
3200 Obuv včetně oprav a půjčování	19072	16983	15552	16084
4000 BYDLENÍ, VODA, ENERGIE, PALIVA	481671	535769	545380	533490
4100 Nájemné z bytu	68701	80814	82775	77311
4200 Imputované nájemné	235375	254704	254971	242653
4300 Běžná údržba a opravy bytu	7326	8688	8611	7030
4400 Ostatní služby souv.s bytem	30577	31448	33153	34580

4500 Elektřina, teplo, plyn, paliva	139692	160115	165870	171916
5000 BYTOVÉ VYBAVENÍ, ZAŘÍZENÍ DOMÁCNOSTÍ	101482	102070	103695	106706
5100 Nábytek, zařízení, koberce, podlahové krytiny	33388	36442	38581	39468
5200 Bytový textil	19307	16782	14790	14522
5300 Přístroje a spotřebiče pro domácnost vč. oprav	15904	17490	18820	20995
5400 Stolní, kuchyňské potřeby pro domácnost	9530	8312	8833	8486
5500 Náradí a různé potřeby pro dům a zahradu	4925	4278	3838	4072
5600 Zboží a služby pro běžnou údržbu domácnosti	18428	18766	18833	19163
6000 ZDRAVÍ	42092	42645	41241	42275
6100 Léčiva a zdravotnické prostředky	22907	25866	25930	27091
6200 Ambulantní zdravotní péče	15429	14429	13004	12626
6300 Ústavní zdravotní péče	3756	2350	2307	2558
7000 DOPRAVA	192133	172533	171507	179869
7100 Nákup osobních dopravních prostředků	68947	59077	59120	58149
7200 Provoz osobních dopravních prostředků	88998	80023	77857	88451
7300 Dopravní služby	34188	33433	34530	33269
8000 POŠTY A TELEKOMUNIKACE	63843	62891	62777	61071
8100 Poštovní služby	2499	1925	1869	1850
8200 Telefonní a telefaxové zařízení	4619	4583	5046	4202

8300 Telefonické a telefaxové služby	56725	56383	55862	55019
9000 REKREACE, KULTURA A SPORT	190768	189429	190666	186549
9100 Zařízení a vybavení audio-video	29690	32029	32255	30308
9200 Ostatní výrobky pro rekreaci kulturu	2697	2491	2684	2744
9300 Ost. rekreač. vybavení, květiny, zahrada, domácí zvířata	33367	33596	34809	34818
9400 Rekreační a kulturní služby	62324	70598	70620	69836
9500 Noviny, knihy a papírenské zboží	20472	15654	16405	15144
9600 Dovolena s komplex. službami	42218	35061	33893	33699
10000 VZDĚLÁVÁNÍ	14383	12920	12904	12009
10100 Předškolní a základní vzdělávání	1333	1178	1220	1405
10200 Střední vzdělávání	1522	922	1161	1089
10300 Pomaturitní a nástavbové studium	141	130	104	140
10400 Vyšší a vysokoškolské vzdělávání	4011	3721	3826	3929
10500 Vzdělávání nedefinované stupněm	7376	6969	6593	5446
11000 STRAVOVACÍ, UBYTOVACÍ SLUŽBY	95110	98392	97671	99143
11100 Stravovací služby	74032	76728	76379	78018
11200 Ubytovací služby	21078	21664	21292	21125
12000 OSTATNÍ ZBOŽÍ A SLUŽBY	164862	156065	159883	167909
12100 Osobní péče	42262	49565	53354	54888

12200 Prostituce	5109	4174	4287	4171
12300 Osobní potřeby a doplňky jinde neuvedené	11034	10100	10521	10130
12400 Sociální péče	9429	8859	10806	10839
12500 Pojištění	45409	42395	35712	47047
12610 FISIM	23192	14289	17858	13013
12620 Finanční služby jinde neuvedené	18377	19202	19287	20245
12700 Ostatní služby jinde neuvedené	10050	7481	8058	7576
CELKEM	1856668	1874424	1898990	1921719

Zdroj: ČSÚ (2013)

TABULKA 4: PŘEHLED VÝPOČTŮ GINIHO A THEILOVA KOEFICIENTU PŘÍJMŮ

PŘÍJMY	2008		2009		2010		2011	
	GINI	THEIL	GINI	THEIL	GINI	THEIL	GINI	THEIL
Hrubé	0,2515	0,1032	0,2472	0,1014	0,2391	0,0970	0,2339	0,0965
Čisté	0,2284	0,0863	0,2224	0,0826	0,2162	0,0797	0,2131	0,0803
Ze závislé činnosti	0,3083	0,1528	0,3143	0,1661	0,2951	0,1509	0,2770	0,1460
Z podnikání	0,2211	0,0985	0,2149	0,0913	0,1685	0,0738	0,1725	0,0947
Sociální	-0,0348	0,0461	-0,0239	0,0632	0,0017	0,0663	0,0534	0,0967
Ostatní	0,4991	0,5501	0,3997	0,3708	0,4425	0,4434	0,4267	0,4399

Zdroj: vlastní výpočet

TABULKA 5: PŘEHLED VÝPOČTŮ GINIHO A THEILOVA KOEFICIENTU VÝDAJŮ

VÝDAJE	2008		2009		2010		2011	
	GINI	THEIL	GINI	THEIL	GINI	THEIL	GINI	THEIL
Hrubé	0,2189	0,0773	0,2312	0,0890	0,2218	0,0840	0,2250	0,0889
Zdravotní a sociální pojištění	0,3323	0,1774	0,3421	0,1960	0,3210	0,1770	0,3031	0,1721
Čisté	0,1876	0,0574	0,2011	0,0679	0,1933	0,0644	0,2008	0,0712
Spotřební	0,1692	0,0462	0,1748	0,0504	0,1626	0,0444	0,1687	0,0492
Neklasifikované jako spotřební	0,3552	0,2286	0,4132	0,3101	0,4307	0,3717	0,4411	0,3831
Potraviny, nápoje a veřejné stravování	0,1085	0,0192	0,1175	0,0227	0,1074	0,0198	0,1145	0,0237
Průmyslové zboží	0,2158	0,0770	0,2134	0,0771	0,1999	0,0700	0,2158	0,0833
Služby	0,1755	0,0499	0,1753	0,0502	0,1704	0,0495	0,1689	0,0488
Platby a jiné	0,2896	0,1458	0,3547	0,2224	0,3571	0,2296	0,3638	0,2570

Zdroj: vlastní výpočet